

## הישיבה העשרים-ושתים של הכנסת השלישית

יום שני, כ"ט חשון תשט"ז (14 נובמבר 1955)  
ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.12

### א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

החוקים האמורים גם נשלחו לחברי הכנסת לביתם.  
כן הונחו על שולחן הכנסת: החלטה בדבר אישור הוראת בצו תעריף המכס והפטור (מספר 24), תשט"ו—1955; החלטה בדבר אישור הוראות בצו תעריף המכס והפטור (מספר 31), תשט"ו—1955; דין-וחשבון שנתי מספר 5 של מבקר המדינה; הערות שרי-האוצר לדין-וחשבון מספר 5 של מבקר המדינה; דין-וחשבון מספר 4 ומספר 5 של מבקר המדינה על מערכת הבטחון; הערות שרי-האוצר לדין-וחשבון מספר 4 ומספר 5 של מבקר המדינה על מערכת הבטחון; דין-וחשבון כספי של ממשלת ישראל לתקופה 1 באפריל 1955 — 30 בספטמבר 1955.

**היו"ר י. שפרינצק:**  
אני מתכבד לפתוח את הישיבה העשרים-ושתים של הכנסת. אבקש את מזכיר הכנסת לקרוא לפנינו את סעיפי סדר-היום.

**מזכיר הכנסת מ. רוזני:**  
ברשות יושב-ראש הכנסת הנני מתכבד להודיע כי מטעם הממשלה הונחו על שולחן הכנסת החוקים ולקמן:  
חוק שירות בטחון (תיקון), תשט"ז — 1955, אשר בא במקום הנוסח שהונח על שולחן הכנסת ביום כ"ו בתשרי תשט"ז — 12 באוקטובר 1955; חוק האגרות (נוטריון צ"ב בורי, תשט"ז — 1955; חוק בתי-המשפט, תשט"ז — 1955; חוק לתיקון פקודת העדות, תשט"ז—1955.

### ב. הצהרת אמונים של חברי-הכנסת י. ניצני

**יעקב ניצני:**  
מתחייב אני.  
**היו"ר י. שפרינצק:**  
אני מבקש את מר ניצני לתפוס את מקומו כחבר-הכנסת.

**היו"ר י. שפרינצק:**  
אני מודיע לכנסת כי חברי-הכנסת יעקב שמשון שפירא התפטרו. בהתאם לסעיף 45 (ב) לחוק הבחירות לכנסת, תשט"ו—1955 [נוסח משולב], יבוא במקומו יעקב ניצני. אבקש את יעקב ניצני להצהיר את הצהרת האמונים. וזו לשון ההצהרה: „אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת“.

### ג. הצהרת אמונים של חברי הממשלה מ. כרמל ופ. ספיר

הצהרת האמונים כחבר הממשלה ולחתום עליה.  
**פנחס ספיר:**  
אני, פנחס ספיר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.  
(ת ו ת ם ע ל ה ה צ ר ה).  
**היו"ר י. שפרינצק:**  
אני מקדם בברכה את שני חברי הממשלה ומאחל להם הצלחה בפעולתם.

**היו"ר י. שפרינצק:**  
אבקש את מר משה כרמל לעלות על הבימה, לקרוא את הצהרת האמונים כחבר הממשלה ולחתום עליה.  
**משה כרמל:**  
אני, משה כרמל, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת.  
(ת ו ת ם ע ל ה ה צ ר ה)

**היו"ר י. שפרינצק:**  
אבקש את מר פנחס ספיר לעלות על הבימה, לקרוא את

### ד. חוק לתיקון פקודת הגזיקין האזרחיים, תשט"ו—1955 (\* (קריאה ראשונה)

**שר-העבודה ג. מאירסון:**  
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש לי הכבוד להגיש בשם הממשלה הצעת חוק לתיקון פקודת הגזיקין האזרחיים, תשט"ו — 1955. בעשיתי זאת סורעת אני חוב מימי הכנסת

**היו"ר י. שפרינצק:**  
נדון עכשיו בסעיף ו' שבסדר-היום: חוק לתיקון פקודת הגזיקין האזרחיים, תשט"ו — 1955.  
רשות-הדיבור לשרת-העבודה.

(\* רשומות (הצעות חוק, חוב' 238).

הרשלנות של המעביד — אחראי המעביד גם באופן אישי לפיצויים לפי פקודת הנוזיקין האזרחיים. המעביד משלם לער בד את הסכום המגיע כפיצויים בנוזיקין אזרחיים, בניכוי הסכום שהעובד קיבל מהמוסד לביטוח לאומי, ולמוסד לבד טוח הלאומי משלם המעביד סכום השווה לגימלה שהמוסד נתן לעובד.

הנה דוגמה: פועל נפגע בעבודה עקב רשלנותו של המעביד. הפועל קיבל מהמוסד 5000 ל"י וסכום הפיצויים בנוזיקין אזרחיים נקבע עליידי בית-המשפט ל-12,000 ל"י. במקרה זה ישלם המעביד לעובד 7,000 ל"י ולמוסד לביטוח לאומי ישלם 5000 ל"י.

הסדר זה מייקר את הביטוח מפני אחריות בנוזיקין אזרחיים שנעשה על-ידי נותני עבודה בחברות ביטוח פרטיות. בקביעת הפרמיה מביאות חברות הביטוח בחשבון את העובדה, שהמעביד יצטרך לשלם, ככדוגמה שהבאתי, בסך הכל 12,000 ל"י. למעשה משלם איפוא המעביד על הסכום של 5,000 ל"י פעמיים דמי ביטוח, פעם לחברת הביטוח ופעם לביטוח לאומי.

הוצאה מוגדלת זאת נופלת בחשבון סופי על המשק כולו, ומטרת החוק המוצע היא למנוע הוצאה כפולה זאת. המטרה תושג על-ידי ביטול ההוראה שהמעביד שהתחברש וגרם לתאונה אוניוחר למוסד לביטוח סכומי הגימלאות שנתן וזה כשי מדובר בתאונות עבודה ובתביעה נגד מעבידו של הנפגע. במקרים שהאחראי בנוזיקין אזרחיים הוא לא המעביד אלא אדם אחר, יקבל המוסד גם להבא חזרה את שווי הגימלאות.

דרך זאת תוויל את דמי הביטוח המשתלמים על ידי המעבידים לחברות הביטוח ולכן יזולו גם הוצאות הייצור; וכל זה בלי לפגוע בזכויות הנהגת הביטוח הלאומי. אני מבקשת להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

#### היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים לדיון על הצעת החוק. הדיון יהיה בגבולות של 10 דקות לנואם. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת אבניאל.

#### בנימין אבניאל (תנועת החרות):

כבוד היושבי-ראש, כנסת נכבדה. הצעת חוק זו באה לתקן דבר שהוא גם מוצדק מבחינת המשק וגם לטובתו של האיש העובד, וכבר אמרתי מספר שרתי-העבודה, שהבית כולו מאוחד בדעתו בענייני הנוגעים לשיפור תנאיו של העובד ולקדמם. מבחינה זו אין להתנגד, כמוכן, להצעת החוק. אולם נדמה לי שלעיתים קרובות אנו מהססים ועושים רק את מה צית הצעד במקום לצעוד ולתקן עד הסוף.

אנו הנהגנו ביטוח חובה מפני תאונות עבודה, הנהגנו חובת ביטוח במוסד ממלכתי-משלתי. בין שמקבלים דבר זה ובין שעוברים עליו, הרי עובדה שרתי-העבודה קיבל הצעה זו. אולם כאשר אנו מדברים על ביטוח חובה — וביטוח חובה עולה למשק בין מחצית אחוז עד 3%, ויותר ממחצית משלמים 3%, והשאר מתחלק בין מחצית אחוז לשלושה אחוזים —, איני סבור שטוב להנהיג כפילות בחובה, בפרט כאשר הסכומים ששילם המשק במשך השנה האחרונה מראים על עודף גדול בחובת התשלומים ששולמו לנפגעים. כך למשל, בשנה האחרונה בלבד שילם המשק 6 מיליון ל"י פרמיות של תאונות-עבודה, ובאותה שנה שילם המוסד לבדי טוח לאומי רק 2.5 מיליון ל"י. זאת אומרת: נשאר עודף של 3.5 מיליון ל"י. אם שרתי-העבודה ציינה והדגישה את החשיבות שהחובות הייצור — ויש לכך חשיבות גדולה ביותר — חר גם מבחינת סדרי המשק הפנימיים וגם מבחינת הייצור.

השניה. בעת הקריאה השניה של חוק הביטוח הלאומי נתר עוררה שאלת יחס-הגומלין בין זכויות עובד שנפגע בעבודה לפי חוק הביטוח הלאומי ובין זכויותיו לפי פקודת הנוזיקין האזרחיים. הבטחתו לכנסת למנות ועדה לבירור הבעיה, והצעת החוק המוגשת עתה מבוססת על הדיריגושבון של הו"ר עדה שהיתה מורכבת מנציגי כל הגורמים הנוגעים בדבר.

עד האחד באפריל 1954, תאריך הפעלת חוק הביטוח הלאומי, נדונו זכויותיו של עובד שנפגע בעבודה בשני חוקים: בפקודת הפיצויים לעובדים משנת 1947, ובפקודת הנוזיקין האזרחיים משנת 1944. פקודת הפיצויים לעובדים העניקה לעובד זכות לפיצויים בין שהגורם לתאונה היה רשלנותו של המעביד ובין שהתאונה נגרמה בלא כל אשמה מצד המעביד. אך הפיצויים היו בסכומים מוגבלים מאד. מאידך, מעניקה פקודת הנוזיקין האזרחיים זכות לפיצוי כלכלי מלא ולפיצוי כללי על כאב, סבל והפסדים אחרים. אך עצם הזכות לקבל פיצוי לפי פקודה זו מותנית ברשלנותו של המעביד או אחר מעובדיו כגורם התאונה. הן רק במקרים שבהם יש ליחס את הפגיעה לרשלנותו של המעביד או של עובדיו יכול הנפגע לתבוע נוזיקין אזרחיים.

עד להנהגת הביטוח הלאומי היתה מוטלת החובה הישר לפי שני החוקים — פקודת הפיצויים לעובדים ופקודת הנוזיקין האזרחיים — על המעביד עצמו. הוא היה החייב בתשלום הפיצויים לפי פקודת הפיצויים לעובדים, ובמקרים שבהם רשלנותו גרמה לתאונה, היה הוא החייב בפיצויים לפי פקודת הנוזיקין האזרחיים.

יחד עם זאת קבע אותה שעה החוק, שהעובד הנפגע כתוצאה מרשלנות המעביד אינו זכאי לפיצויים לפי שתי הפקודות יחד ובידיו היתה הברירה ביניהן. משקיבל העובד פיצויים לפי פקודת הפיצויים לעובדים, נחסמה בפניו לגמרי הדרך לתבוע פיצויים בנוזיקין אזרחיים, אף אם רשלנותו של המעביד גרמה לתאונה.

מצב זה גרם לעתים עוול. הפועל הנפגע שהיה זקוק לכסף לשם קיומו היה נאלץ להסכים לפיצויים קטנים באופן יחסי לפי פקודת הפיצויים לעובדים ולוותר על ידי כך על זכותו לפיצויים בנוזיקין אזרחיים. כי לפעמים עוברות שנים עד שההתדיינות להשגת פיצויים בנוזיקין אזרחיים נגמרת.

חוק הביטוח הלאומי ביטל את פקודת הפיצויים לעובדים משנת 1947 והנהיג, בין יתר ענפי הביטוח, את הביטוח בפני פגיעה בעבודה. לפי חוק הביטוח הלאומי זכאי כל מי שנפגע בעבודה, בין שהיתה רשלנות מצד המעביד ובין שלא היתה, לפיצויים עד ל-150 לירות לחודש. פיצויים אלה משי תלמים על-ידי המוסד לביטוח לאומי, ודמי הביטוח לכיסוי פיצויים אלה משתלמים על-ידי המעבידים.

הביטוח הלאומי העביר איפוא את הנטל הכספי מהמעביד ביד היחיד על כלל המעבידים, ומאידך הגדיל הביטוח הלאומי במידה ניכרת מאד את סכומי הפיצויים המשתלמים לנפגע ולתלויים בו.

ההלכה הקודמת, שלפיה היתה ברירה ביד הנפגע בין פיצויים לפי פקודת הפיצויים לעובדים ובין פיצויים בנוזיקין אזרחיים, לא נכללה בחוק הביטוח הלאומי.

חוק הביטוח הלאומי מעניק זכות לכל עובד שנפגע בתאונה עבודה לקבל גימלאות מהמוסד לביטוח לאומי, ובהוד קקו לזכות זאת אין העובד מפסיד את זכותו לתבוע פיצויים מהמעביד שרשלנותו גרמה לתאונה.

לפי החוק הקיים עתה מקבל הנפגע את הגימלאות המלאות מהמוסד לביטוח לאומי, ואם התאונה נגרמה עקב

כולנו חייבים להשקיע מאמצים להפחתת התאונות. התאים המאורגנים של העובדים אינם מעוניינים בפיצויים, אלא בכריאותם ובעבודתם התקינה של העובדים. משק המדינה סובל מתאונות בעבודה לא פחות מאשר מהבעיות הכלכליות החמורות האחרות המוכרות והמסכנות על-ידי כולנו, על כולנו לפעול למען מניעת התאונות.

הצעת חוק זו באה גם לתקן עוול לעובד והיא גם אמצעי מניעה רציני נגד רשלנות הפושעת של המעסיק, שתי סיבות עיקריות לתאונה. סיבה ראשונה היא צירוף של כל הגורמים פרט לרשלנותו של המעסיק. הסיבה השנייה היא רשלנותו של המעסיק. הביטוח הלאומי עונה במידת היכולת לסיבה הראשונה. גם ב"ת"המשפט הכיר למעשה, בטרם הוצעה הצעת חוק זו, בשתי עילות נפרדות לתאונה, כי הפיצויים בביטוח הלאומי הם מצומצמים מאד באשר הם מכסים רק פגיעה או נכות קונקרטית. ואילו פיצויי נוזיקין הם רחבים פי כמה באשר הם מוענקים גם בעד צער, סבל וכאבים.

לדוגמה: לפני שנה פסק בית"המשפט העליון בתביעת נוזיקין לגבי תאונה שקרתה בחיפה בכביש רופין, בה נפצע קשה ילד בעינו על-ידי אבן חצץ בומן שהניחו חומר פיצוץ במחצבה, וכן אביו ואמו נפגעו קל. בסך הכל 17,000 לירות בעד נזקים הקונקרטיים. אולם נוסף לכך פסק בית"המשפט העליון 21,500 לירות בעד הצער, הסבל והכאבים. כלומר, בית"המשפט הכיר בשתי העילות הראשונות. גם באנגליה נדמה לי על פי Law Reform Personal, Injuries Act של שנת 1948 רשאי העובד, לאחר שקיבל את פיצוייו מהמורס לביתו לאומי, להגיש תביעת נוזיקין לבית"המשפט, ואם בית"המשפט פוסק לטובתו של העובד — כשזה רק בגלל רשלנותו של המעסיק — מפזיזים גם מחצית הסכום שהוא קיבל מהמורס לביטוח לאומי.

לכן אנחנו רואים בהצעת חוק זו פשרה בין מה שמגיע לעובד לבין היכולת של המשק. אנחנו חושבים שהצעה זו עלולה לשמש אמצעי רציני גם למניעת התאונות, לזירוז בון, לזירבונם של נותני העבודה, שיפקחו וישגוהו היטב על כוח האדם לא פחות משהם מפקחים על המכונה.

כולנו מעוניינים בהפחתת התאונות. במידה שהן ישנן באה הצעת חוק זו לתקן במידה מסוימת עוול שהיה קיים עד כה.

**משה ארם (אחדות העבודה — פועלי ציון):**

כנסת נכבדה, אין שום ספק שהחוק לחיקון פקודת הנוזיקין האזרחיים שהובא לפנינו עכשיו הוא חיקון חשוב לפי פקודת הנוזיקין האזרחיים משנת 1944. עם ביטול סעיף 62 של פקודת הנוזיקין הקודמת, ששלל מתעובד הנפגע את הזכות לקבל פיצויים של נוזיקין אם הוא קיבל פיצויים לפי פקודת הפיצויים לעובדים, הוחזרה לעובד הנפגע הזכות לקבל את מלוא הפיצויים: גם דרך הביטוח הלאומי וגם לפי פקודת הנוזיקין האזרחיים. אך כדי להשלים את ערכו של החוק יש צורך להוסיף חיקון בסעיף 4 הן בתחולת החוק.

סעיף 4 קובע: חוק זה לא יחול לגבי מאורע שאירע תוך כדי עבודה ועקב עבודה, לפני תחולתו של חוק הביטוח הלאומי. כאמור זה נכון וצודק: אין החוק המוצע בא לק"ב בוצע ריטוראקטיבית לכל המקרים שהחלו ונסתיימו עם מתן פסק-דין, לפני קיומו של החוק לביטוח לאומי. אך מה הדין אם המקרה קרה לפני תחולת החוק לביטוח לאומי, אך פסק-הדין עדיין לא ניתן? לא ייתכן שיינתן עכשיו, לאחר תחולת החוק לביטוח לאומי, פסק-דין לפי פקודת הנוזיקין האזרחיים משנת 1944. לשון אחרת: החוק חייב לקבוע במפורש, שם

הרי אני סבור שיש צורך להטיל שני סוגי עומס על המשק. נדמה לי שגם אותה תביעה שהנפגע תובע מבחינת חוק הנוזיקין האזרחיים, מוטב היה לרכזה באותו מוסד המשלם את כל התשלומים לנפגע — במוסד לביטוח לאומי.

**משה ארם (אחדות העבודה — פועלי ציון):**  
אין זה חוק הביטוח, זה שייך לגימלאות.

**בנימין אבניאל (תנועת החרות):**

אני יודע, עוד אגיע לכך. אם כן שרת-העבודה יודעת שאצלנו משלמים פיצויים לנפגעים כתאונות-עבודה באותו גובה ביותר, אין איש דואב על כך, להיפך, אנחנו חושבים שזה מוצדק, אף-על-פי שאין פירושו של דבר שישלמו לאיש בעד הירפוי והשבת. במקרה מסוים צריך לשלם גם בעד הצער, הבושת והשבת, בפרט אם טוענים שיש אשמה לגורם לתאונה.

אבל שרת-העבודה יודעת כמוני כמה טרדות נגרמית בזמן תביעת תשלום של פיצויים נוספים. הדבר אינו ניתן להוכחה קלה. אינני יודע אם יודע לשרת-העבודה שב-10%—12% של מקרים הוגשו תלונות נוספות. השופט אינו יודע להתמצא ולהחליט, באיזו מידה זוהי אשמה של צד זה או צד זה. לפיכך סבור אני שמוטב היה להעלות את התשלומים של פרמיות קטנות וליצור קרן נוספת, אף-על-פי שיש עודף של 3.5 מיליון ל"י, כדי לפטור את המוסד מלעמוד בדני ראות והוכחות.

זו הערה אחת. אינני רואה עצמי פטור מלהעיר הערה שניה בעקבות הצעת חוק זו. נדמה לי שלא פחות מן התש"לומים הכספיים חשוב להפחית את המספר הגדול של התאונות בעבודה. הופתעתי לראות ולקרוא שעל אף כל מאמצינו, על אף כל הרצון הטוב, הגענו רק לשאת ל-25,000 תאונות בעבודה. היה זה מן הרצוי לשמוע מפי שרת-העבודה: (א) מה הסיבה למספר גדול זה של תאונות כשלעצמו; (ב) מה הסיבה לעליה במספר לעומת השנים הקודמות; (ג) מה עושים כדי להפחית את הדבר הקשה הזה, שהוא קשה ופוגע באדם, קשה ופוגע בעם, קשה ופוגע במשק.

עם שתי ההערות האלה, סובר אני שעצם החוק יש בו חיקון מסויים, ותיקון זה בודאי אין להתנגד לו.

**יוסף-אהרן אלמוגי (מפא"י):**

אודני הושראש, כנסת נכבדה. הצעת חוק הנוזיקין היא בעלת חשיבות בלתי גיולה לכל עובד והתלויים בו במדינה. הרקע להצעת החוק היא חזית העבודה, חזית אמנם שקטה, אך גם בה נפגעים מדי יום ביומו בין 80 ל-90 אורי חים, ברובם ראשי משפחה. בשנה האחרונה קרו 40,000 תאונות בעבודה, מהן 21,590 הגישו תביעותיהם למוסד לביטוח לאומי ובלמעלה מ-21,000 נפגעים מטפל המוסד שהכיר בצדקת תביעותיהם.

אין בידי מספרים על מידת הפגיעות ואינני יודע לכמה תאונות היו תוצאות פטאליות, מה מידות הנכות של שאר הנפגעים ובכמה שנות עבודה עלו התאונות למשק. אולם ברור, שהממדים האלה של התאונות הפכו אותן למכת מדינה. כל הגורמים סובלים מתאונות בעבודה: המדינה, המשק והמפעל. אולם עיקר הסבל הוא על שכמו של העובד הנפגע ועל בני משפחתו. הנפגע בעבודה לא רק שאין אפשרות לפצותו במלואו בעד צער, סבלו וכאבו, אלא העובד מפסיד אף חלק משכרו במקרה הסוב, וקורה שמשפחת עובדים מטולטלת שלא באשמתה מהדרך הישרה של פרנסה בכבוד לשביל צדדי של עתיד מעורפל.

תחול על בעל המפעל גם אחריות כספית. בחוק הפיקוח על מלאכה ותעשיה נקבעה למקרים אלה גם אחריות פלילית, ולא ייתכן שיהיו גם תשלומים נוספים לתשלומי הביטוח הלאומי.

איני רוצה לומר בזה, שאין צורך לשלם בעד כל נזק שנגרם לעובד, אך לי נדמה שצריך לכלול את כל התשלום מיפ האלה במסגרת הביטוח הלאומי. שישא באחריות בכל מקרה של פגיעה בעבודה, בין שזה תוצאה של רשלנות העובד (והרי כמעט תמיד יש רשלנות של משהו) ובין שזה תוצאה מרשלנותו של נותן העבודה, הנתון לפיקוח משרד העבודה.

גם בהצעת חוק הביטוח הלאומי רציתי למנוע בזמנו את הכפילות הזאת. אמנם יש בהצעה זו התקדמות מסוימת כדי למנוע כפילות במובן הנויקין, אך בכל זאת נשאר בי טוח כסולי. לדעתי כדאי מכל הבחינות למנוע כפילות זו ולרכז את כל האחריות בידי המוסד לביטוח לאומי, גם אם צריך יהיה לשלם לשם כך פרמיה גבוהה יותר.

משה קלמר (הפועל המזרחי והמזרחי):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני שותף לכל אותם חברי הפנסת שדבריו כאן בשבח החוק הזה, שבא לתקן עוול שנעשה זה שנים רבות בארץ לפועלים שנפגעו תוך כדי עבודתם. מתפלא אני על נימוקי התנגדותו של חבר־הכנסת הראל שטען נגד הכפילות בביטוח. רוצה אני לשאול את חבר־הכנסת הראל: מה ערכו של התשלום שנותן העבודה צריך לשלם גם לחברה פרטית כביטוח נגד נויקין אורחיים? לעומת הפגיעה שנפגע פועל שנשאר מחוסר־כל ויוצא ממעגל העבודה, אף כי על־פי רוב הוא מטופל גם במשפחה גדולה? האם אפשר להשוות שני אלה, את העוול שגורמת הצעת החוק לנותן עבודה, שצריך לבטח את הפועל גם לפי נויקין אורחיים, לעומת מצבו של הפועל שנפגע בעבודה?

ייתכן שיש צורך להרחיב את חוק הביטוח הלאומי, אך אין כל ספק כיום שהצעת חוק זו היא במקומה, ואנו צריכים לקבל אותה בחיוב ובידיעה, שעל ידי כך מתקנים עוול שנעשה לפועל הנפגע בעבודה. לדעתי יתרון חזק זה הרבה יותר למניעת פגיעות בעבודה מאשר כל המפקחים המבקרים במקומות העבודה. עצם הידיעה של נותן העבודה, שמלבד הביטוח הלאומי הוא אחראי גם לפי חוק הנויקין האורחיים, תמנע הרבה תאונות בעבודה. לצערנו מעטנו כאן מפי אחד מחברי הכנסת העוסק באופן מעשי בענינים אלה, שבשנה האחרונה בלבד היו כ־40 אלף פגיעות בעבודה. סטאטיסטיקה זו מחרידה. לכן, כל חקיקה העשויה למנוע פגיעות בעבודה, יש לברך עליה.

אני נגד הצעת חבר־הכנסת ארה לתקן את סעיף 4 בהצעת החוק כך, שחוק זה יחול גם על מקרים שקרו לפני תחולתו של חוק זה. נאמר כאן, שאחת הסיבות לחוק זה הוא גם לגרום למניעת פגיעות בעבודה, ואיני תושב שצריך לקבוע חוק המעניש על העבר. אם מטרת החוק היא למנוע פגיעות בעבודה, אין לקבוע שהוא יחול גם על העבר.

אנו תומכים בעצם החוק ורואים בו חוק חשוב מאד.

מאיר וילנר (מק"י):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אנו מחייבים את החוק ותושבים שזה מכבר צריך היה לתקן את הדבר, שמי שמקבל פיצויים מהביטוח הלאומי אינו רשאי להגיש תביעה משפטית לנויקין אורחיים. אולם תהיה זו אשליה לחשוב שעלידי חוק זה אנו פותרים את הבעיה.

ע"פ 4, הן בתחולת החוק, כוחו יפה רק בתנאי שפסק־הדין הסופי כבר ניתן. כלומר, אם פסק־הדין ניתן באינסטאנציה ראשונה ותקופת הערעור טרם עברה, הרי פסק־הדין עדיין תלוי ועומד. התיקון שאני מציע הוא איפוא: אחרי המלים „לפני תחולת החוק לביטוח לאומי” תבוא תוספת: „אם פסק־הדין כבר ניתן סופית לפני תחולתו של החוק לביטוח לאומי”.

בתיקון זה שאני מציע יש לא רק הגיון יורדי; יש לו גם משמעות אקטואלית. אין זה סוד — ושר המשפטים יוכל לאשר זאת — שבבתי־המשפט עדיין ישנם לא מעט תקים בעניני נפגעים בעבודה, שנפתחו לדיון בבתי־המשפט לפני תחולת החוק, אך עוד לא ניתן פסק־הדין. כל זמן שלא ניתן פסק־הדין, אין הבדל בין מקרה של פגיעה בעבודה שחל לאחר תחולת חוק הביטוח הלאומי ובין מקרה שחל לפני כן. אין זה מן הדין שבאותו יום למשל, יוצאו שני פסקי־דין: האחד לפי התיקון שנתקבל ואחד לפי החוק הקודם. כונת התיקון שלי היא איפוא, לקבוע בדיוק את הגדרת מועד תחולת החוק: מועד פסק־הדין הסופי.

ואשר לטרגדיה של חבר־הכנסת אבניאל, על הדיספרס פורציה בין תשלומי הביטוח הלאומי ובין תשלומי המשק (כפי שהוא מכנה זאת, אם כי צריך לקבוע פעם בבירור, שהמשק ובעל המשק הם שני דברים נפרדים: לפעמים עומדת טובת המשק בניגוד גמור לטובת בעל־המשק). הדבר המוריד ביותר הוא, שאחרי כללות הכל לא הביטוח הלאומי היה הגורם לתאונה, אלא בעל המשק, המעביד. יחד עם זה מצטרף אני כמובן למשאלתו של חבר־הכנסת אבניאל, שייקטל אמי צעים יעילים יותר נגד סכנת התאונות בעבודה. בה במידה שיוגבר הפיקוח על סדרי העבודה במפעל ותרסון „היומה החפשית” של בעל המפעל בקביעת הסיידורים — כן יריות המשק, ויפתחו התאונות ויוקל העול הנופל כיום על המשק.

בן־ציון הראל (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה. חוק הביטוח הלאומי מחייב עכשיו למעשה את המשק בביטוח כפול נגד תאונות עבודה: מצד אחד תשלום לכיסות הלאומי ומאידך פיצויים לפי חוק נויקין אורחיים. כבר בדיון על הצעת חוק הביטוח הלאומי צויין, שאם המשק צריך היה עד כה לבטח ביטוח אחד כנגד מקרה אסון (כולל נויקין אורחיים), הרי עכשיו עליו לשלם לביטוח הלאומי חצי אחוז עד שלשה אחוזים, ונוסף לכך צריך עוד לדאוג לביטוח באיזו חברה פרטית כנגד נויקין אורחיים. אחד הנימוקים של הביטוח הלאומי בשטח פגיעות בעבודה היה, שהדבר יקל על המשק את עול הביטוח עלידי ריכוזו במסגרת ממלכתית, אם כי בצורת מוסד. למעשה צריך יהיה עכשיו לעשות ביטוח גם מחוץ למסגרת הביטוח הלאומי, ואנו תושב שיש בכך משום ניצול, בעיקר משום שבזמנו התנגדו חברות הביטוח הפרטיות לביטוח הלאומי. הניצול הוא בכך, שצריך לשלם בעד נויקין אורחיים מלבד התשלומים הקבועים לביטוח הלאומי.

הייתי יכול להבין את התיקון המוצע לולא היה בארץ חוק פיקוח על תעשיה ומלאכה, שבו טיפלנו בכנסת השניה. פיקוח רציני זה מבוצע בתעשיה ובמלאכה בעזרת רשת שלמה של מפקחים ובעזרת מועצה שבעצם שבתה לראשונה לא היה בסדר ולא תהיה אפשרות של רשלנות. לא מדובר כאן ברשלנות של נותן עבודה ברגע מסוים, אלא ברשלנות במובן הסיידורים שנעשו — אותם הסיידורים שמשרד־העבודה דה קובע אותם ומפקח עליהם. כשהאחריות על הסיידורים נופלת למעשה על משרד־העבודה, לא ייתכן שנוסף על זה

מלוא הנזק שנגרם לו. מכל מקום, אני מקבל את הרעיון היסודי המונח בחוק המוצע, האומר כי תביעת העובד מנוֹתֵהֶעֱבוּדָה על מעשה רשלנות, שהביא לפגיעתו תוך עבר דתו, חייב העובד לנכות מחביעתו את ערך התשלומים שהוא מקבל מהמוסד לביטוח הלאומי על יסוד חוק הביטוח הלאומי. אני מקבל את הרעיון היסודי הזה מתוך ההנחה הפשוטה, כי עובד — עם כל הדאגה לו — אינו צריך לקבל תשלום כסול בצד אותה תאונה, אם נותן־העבודה אחראי לנזק שנגרם לפועל, ישלם את אשר הוא חייב לשלם, אבל ינכה את ערך התשלומים שקיבל העובד מהמוסד לביטוח לאומי.

אולם ברצוני להעיר שתי הערות. בהצעת החוק נאמר: „בנסיבות האמורות בסעיף־קטן (2) לא יראו לענין סעיף 70 לחוק הביטוח הלאומי את המעביד כצד שלישי שזכויות כלפיו מועברות למוסד לביטוח לאומי“. במלים פשוטות יותר: בחוק לביטוח לאומי נאמר, שאם עקב פגיעה בעובד נוצרה גם תביעה אזרחית והוא מקבל תשלומים מסויימים מהמוסד לביטוח לאומי, הרי עוברות תביעות העובד נגד הצד השלישי למוסד לביטוח לאומי. בא עכשיו החוק ואומר: במקרה שהתביעה מכוננת נגד המעביד שלו, יכול הוא לתבוע זאת, פחות ממה ששמענו כבר, והתביעה הזאת אינה עוברת למוסד לביטוח לאומי. מתעוררת שאלה — כי מכלל הן אתה שומע לאו ומכלל לאו אתה שומע הן: נניח שעובד נפצע בתאונת דרכים בדרכו לעבודה; המקרה הזה מכוסה עליידי החוק לביטוח לאומי. עובד שנפצע בתאונת דרכים בעת נסיעתו למקום עבודתו, מבוטח לפי חוק הביטוח הלאומי כנפצע בעבודה, כי הנסיעה אלי העבודה — וזה אחר הנהג שגים של חוק הביטוח הלאומי — נחשבת כחלק מהעבודה, עכשיו בא הסעיף שצייטטתי מקודם ואומר: במקרה שהעובד נפצע בתאונת דרכים בעת נסיעתו לעבודה, והתאונה נגרמה עליידי רשלנות של מישור, למשל של נהג האוטובוס או נהג אחר, ויש לו לעובד שנפצע תביעה אזרחית רגילה נגד הנהג — הרי באשר הוא מבוטח גם עליידי חוק הביטוח הלאומי, מוגבלת לפי סעיף 70 האפשרות של הגשת תביעה נגד הנהג והתביעה הזאת עוברת למוסד לביטוח לאומי. אני חושב שהנקודה הזאת טעונה תיקון, אשר יבטיח את תביעתו של עובד שנפצע בתאונת דרכים בדרכו לעבודה, שתביעתו תעמוד גם לגבי הנהג או האשם בתאונה.

הערה שניה. בהגדרת המונח „גימלה“ נאמר „גימלה שהופחתה או שנשללה עקב מעשה או מחל של העובד... רואים אותה כאילו ניתנה או שעתידה להינתן בשלמותה“. הוראה זו אינה נראית לי. מה נאמר כאן? — אם מתוך איזו סיבה שהיא יש הפחתה מסויימת בזכות העובד לגבי המוסד לביטוח לאומי, אומרים כאן: לגבי התביעה נגד נותן־העבודה חייב אותו עובד להביא בחשבון כאילו קיבל את כל הסכום מהמוסד לביטוח לאומי, ולא את הסכום המופחת. נראה לי שאין לזה כל יסוד. לפי הנאמר כאן, אם לעובד יש תביעה מופחתת לגבי המוסד לביטוח לאומי, תובא בחשבון ביתסיו לגבי נותן־העבודה רק התביעה המופחתת, ולא התביעה השלמה. שכן אם יש לנותן־העבודה טענות לגבי העובד, כגון במקרה שנותן־העבודה טוען שהעובד עצמו אשם בתאונה, או כיוצא בזה, הרי ממילא לפי החוק הכללי תובא עובדה זו — אם תוכח — בחשבון בחישוב סכום הפיצויים שמשלם נותן־העבודה. אך להביא בחשבון הפחתה מסויימת בזכויות של עובד לגבי המוסד לביטוח לאומי, בצורה כזאת שלגבי נותן־העבודה זה נחשב כאילו קיבל את סכום התביעה השלמה מהמוסד לביטוח לאומי — זה נראה בעיני כבלתי־מוצדק לחלוטין.

קודם כל, עצם החוק לביטוח לאומי, במה שנוגע לביטוח נפגע עבודה, לקרי: ראשית, הפיצויים נמוכים מדי ומוגבלים ואינם מאפשרים קיום הגון לנפגע; שנית, אין החוק כולל את העובדים הארעיים. למשל, אם בא נגר לעבודה ארעית ונפגע בזמן עבודתו, הרי אין הביטוח הלאומי מקיף כלל עובדים מסוג זה; שלישית, החלק הרובץ על הפועלים במימון הביטוח הלאומי הוא חלק ניכר מאד. עובדה היא כי במקומות עבודה מסויימים השיגו הפועלים עליידי מאבק יותר מאשר הביטוח הלאומי מבטיח להם, וההפרש משתלם עליידי המעבידים.

השאלה היסודית היא, כיצד למנוע את ריבוי מספר תאונות העבודה — איש עדיין לא אמר מה לעשות בקשר לכך. הכל אמרו שעלינו לפעול למניעת תאונות עבודה, מבלי לקבוע מהי הסיבה שמספר תאונות העבודה לא רק שלא פחת, אלא אף גדל, ומגיע לארבעים אלף לשנה. הסיבה היא כמובן בשאיפה של המעבידים למאכסמים רווחים על חשבון הבריאות ובטחון חיי העובדים. אבל אם נגיד שזוהי הסיבה היחידה, לא נקלע למלוא האמת. לא רק המעבידים אשמים, אלא גם אלה שבאניטריסטים של המעבידים תומכים בהגברת האניטנססיפיקציה של העבודה על חשבון הפועל, על, על חשבון בריאותו, אפשר לומר — על חשבון קיצור ימי חייו. יש הבדל בין פריון עבודה העולה כתוצאה משכ" לולים טכניים ומשימוש במכונות חדשות יותר לבין פריון עבודה שבא כתוצאה מהכנסת שיטת עבודה קבלנית, פרמית גורמות ההולכות וגדלות ומכריחות את הפועל לעבוד כ„מטורף“, דבר המגדיל את מספר תאונות העבודה. וכך „מגדילים“ אצלנו את פריון העבודה. גורם יסודי נוסף להרבה תאונות היא חולשתו של הפועל וזרעור בריאותו כתוצאה מהורדת רמת החיים של הפועלים, עליית המחירים והורדת ערכו של השכר הריאלי בשנים האחרונות. פועל שהכנסתו קטנה ושצריך לקנות הכל במחירים גבוהים — מובן שמצב זה מערער במשך השנים את בריאותו ומשפיע על כושר עבודתו. והתוצאה: גידול מספר תאונות העבודה.

כמובן, אנחנו בעד פיתוח המשק הלאומי ובעד פיקוח על הבטיחות בעבודה. אבל פה משתמשים תמיד נציגי המעבידים לרעה במושג „משק“ — המשק משלם. מה זה משק? זאת אומרת — המעביד; אם הוא יוצל יוֹתֵר את הפועל, יגביר את האניטנססיביות של עבודתו על בסיס ניצול והרס בריאותו של הפועל, הרי שלא המשק מרוויח, אלא נותן־העבודה, המעביד. במידה שהשכר הריאלי יורד, גדל הרווח של המעביד, ולא המולדת מרוויחה מכך, אלא אנשים פרטיים הצוברים הון־תועפות, ואחר כך מופיעים הם בספר הנישומים של מס ההכנסה „מסכנים“. פיקוח על סדרי העבודה הוא דבר חשוב, אבל מבלי לשנות את הגישה היסודית, מבלי לנטוש את השיטה של פרמיות וגורמות ושיטות הקבלנות, שאין לה בתנאים של משטר קאפיטליסטי תכלית אחרת אלא אך ורק הגדלת הרווחים של המעבידים. הורדת השכר הריאלי ופגיעה בבריאותו של הפועל — אין ערך רב לפיקוח. מכאן שהתיקון המוצע אינו פותר את הבעיה היסודית של מניעת תאונות העבודה ושל מניעת פיצוי מלא לעובדים במקרה של תאונות עבודה. עם זאת, התיקון כשלעצמו הוא חיובי, ואנחנו נצביע בעד העברתו לועדה.

חנן רובין (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. לפי המצב החוקי עד היום, יכול היה אולי להתעורר ספק, אם עובד אשר נפגע בתאונת עבודה שנגרמה גם עליידי רשלנותו של המעביד, יכול לתבוע מנותן־העבודה, לפי פקודת הנויקין, את פיצוי

פי הנוהג שהיה מקובל בתקופת תקפה של פקודת הפיצויים לעובדים.

אם יש כבר עודף — עודף קטן או גדול — הרי אני סבור שהממשלה ומשרד-העבודה ייטיבו לעשות אם יכניסו שיפור בשיעור המענקים גם בשם לב למסיבות בדרך כלל.

לאחר שהערת לחוק זה שתיים-שלוש הערות קונקרטיות, אוסיף עוד הערה כללית אחת, והיא — שהמציאות מחייבת את הממשלה ואת הכנסת לגשת לבדיקת הענין כדי למצוא דרך להעלאת המענקים לנפגעים בעבודה, לפי חוק הביטוח הלאומי.

### שר-העבודה ג. מאירסון :

כבוד היושבים-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני לענות על הערות מעשיות אחדות, שנשמעו כאן מפי חברי-הכנסת. למשל, גם חברי-הכנסת אבניאל וגם חברי-הכנסת הראל אמרו, שלפי דעתם היה נכון אילו קיבל המוסד לביטוח לאומי על עצמו את כל הסיכון גם לתאונות עבודה, כפי שזה מבוסס בחוק הביטוח הלאומי, וגם הסיכון לתביעה אזרחית.

אני מתפלאת קצת על חברי-כנסת אלה, מפני שהם כדאי צריכים לדעת, שאילו עשה המוסד לביטוח לאומי בדרימה כזה — והמוסד לביטוח לאומי איננו דומה לחברת ביטוח, זה ככל זאת מוסד סוציאלי — היינו צריכים להטיל תשלום ניכר מאד על בעלי המשק, ואינני מתארת לי שרצונם ככך.

### בנימין אבניאל (תנועת החרות) :

הם משלמים בין כך ובין כך.

### שר-העבודה ג. מאירסון :

לעומת זאת, עלידי חוק הביטוח הלאומי הוקטן התשלום לביטוח הפועלים במקרה של תאונות עבודה, במידה ניכרת מאד. אולי זכור לחברי הכנסת שבזמן שהיה ריכוז בכנסת על החוק לביטוח הלאומי, הבאנו סטאטיסטיקה שהראתה כי היו מפעלים, ולא מעטים, שתשלום הביטוח שלהם הגיע עד 25% ועד 30%, התשלום הממוצע עכשיו לביטוח לאומי, הוא כחצי 1.5% אחוז. חברות הביטוח הודיעו, שעם העברת התיקון הזה, המונח עכשיו לפני הבית, יורידו את דמי הביטוח עד 25% או 30% מהסכום שמשלם בעל המפעל כיום.

אין לי כל ספק שכל חשבון אובייקטיבי יראה שמאז הפעלת הביטוח הלאומי יש חסכון ניכר למשק ולבעלי המשק בענף זה של הוצאות. ולא מתקבל על הדעת שהמוסד לביטוח לאומי יקבל על עצמו את הריזיקו גם לתביעות של נזיקין.

חבר-הכנסת אבניאל אומר, שקשה לפעמים להוכיח לפני בית-המשפט אם במקרה של תאונה היה גורם של רשלנות מצד המעביד. אבל הוא מציע שבתוך המוסד לביטוח הלאומי יהיה קרן שממנה תשולמנה התביעות. כיצד תחליט הקרן הזאת וכיצד תוכל לשפוט אם היה בתאונה גורם של רשלנות מצד המעביד או לא? מי מוסמך ומסוגל להגיע לחקר הדברים יותר מאשר בית-המשפט. ומה שבית-המשפט לא יצליח לעשות, בוודאי ובוודאי ששום הנהלת-קרן, המורכבת מאנשים שאינם דווקא משפטנים — בניגוד לשופטים מוסמכים — לא תצליח.

אני מצטרפת בכל לבי לברי חברי הכנסת שדיברו כאן בחרדה על מספר תאונות העבודה. קשה לי להשיג — כשם שקשה בוודאי לכל אחד מאתנו להשלים — עם רצח ממושך המבוצע אצלנו לכל הפחות בשני שטחים: בדרכים ובמקומות העבודה. בשני אלה הענף למקום מכובד מאד — יותר מדי מכובד — בסטאטיסטיקה הבינלאומית. בשני המקרים בידינו הדבר. גם בידי הנהג ולפעמים גם בידי מי שנותן לנהג הוראות כיצד לנסוע, אם למהר או להאט את הנסיעה, וגם בידי הפועל

לבסוף הערה כללית אחת. לא לשוא התנגדו חברות הביטוח להעברת הענף של ביטוח כפני תאונות עבודה למסגרת הביטוח הלאומי. לא לשוא, כי היה להן אינטרס עסקי להמר שיש בענף זה של ביטוח, ואינני פוסל את זכותן של חברות הביטוח לנסות ולהגן על האינטרסים העסקיים שלהן.

ברם ידוע, שענף זה היה לא דווקא אחד הענפים שגרמו להפסדים לחברות הביטוח, בניגוד לענפי ביטוח אחרים, של גבהים מצבן של חברות הביטוח היה פחות נוח מאשר לגבי ענף זה. ואף-על-פי שאני חושב שבאופן ממוצע תשלומי נזיקי-העבודה למוסד זה הם נמוכים יותר משהיו תשלומיהם של נזיקי-העבודה המבוססים לחברות הביטוח הפרטיות — הרי מבלי שבדקתי את הדברים לפרטיהם נראה לי שמענף זה של ביטוח נשאר במוסד לביטוח לאומי עודף ניכר למדי.

### עקיבא גוברין (מסא"י) :

למה אתה, יחד עם חברי-הכנסת אבניאל, קורא לכך „עודף“, מבחינת הביטוח הלאומי ?

### חנן רובין (מס"י) :

המוסד לביטוח לאומי הוא אמנם מוסד בעל אופי סוציאלי מובהק, אך עם זה הרי הוא מוסד מבטח ולפיכך נעשים בו חישובים כדוגמת החישובים של חברות ביטוח. נקודת ראות זו אינה היחידה, אבל אין להעלים עין ממנה. בביטוח נגד פגיעות בעבודה עליי המוסד לביטוח לאומי אין אפוא להימנע מחשבונות וחישובים אקטואריים. יש הכנסה שנתית ויש הוצאה שנתית, וההכנסה השנתית צריכה לכסות את ההוצאה השנתית פלוס רזרבה מסוימת הדרושה לשנים העתידות לבוא.

### עקיבא גוברין (מסא"י) :

אין זה עודף. רק תיקנתי את הלשון.

### חנן רובין (מס"י) :

אני יודע היטב מה שאני אומר, אבל דומני שנוסף לרור בה אקטוארית מקובלת לקראת השנים העתידות יש עוד עודף מענף ביטוח זה. אני זהיר בענין זה ואינני נוקט מספרים. אבל ודאי שנשאר עוד עודף גדול או קטן, נוסף על הרזרבה, עודף שאינו מבטל כלל וכלל.

וכיון שיש עודף, כדאי אולי לשפר קצת את התשלומים לנפגעים בעבודה. ואני אומר: התשלומים הם לגמרי לא גבוהים. אביא דוגמה. נפגע בעבודה מקבל שלושה רבעים משכר עבודתו הרגיל, אבל לא יותר מחמש לירות. ושכר עבודתו הרגיל סירושו: החלק התשעים של שלושת חדשי העבודה האחרונים — במקום החלק השבעים-וחמישה, כי יש בחודש רק ששים-וחמישה ימי עבודה. מכל מקום, המאמכים-הוא 5 לירות ליום, או 125 לירות לחודש. האם לא הגיע הזמן להעלות את המענקים ? האין לשקול אם אין כאן מקום לשיפור ? לדעתך יש, יש בהחלט.

אוכל להביא דוגמה אחרת. אם אינני טועה, פועל שלקח בנכות בשיעור של 10% עקב תאונת עבודה, הרי לפי החוק לביטוח לאומי הוא צריך לקבל — אני מדבר על הקבוצה של נפגעים בשיעור נכות של 5—25 אחוזים — מענק חד-פעמי. מה הוא מקבל ? נכה בשיעור 10% צריך לקבל לפי החוק סכום כסף השווה לאחוז הנכות כפול שלושה וכפול דמי הפגיעה לשבוע ימים, שהיו מגיעים לו אילו היה מחוסר כל יכולת עבודה. כלומר, המענק במקרה זה הוא בגבולות של 900 — 1000 לירות. אני חושב שזה מענק צנוע מאד, כבודאי לא יותר גבוה מזה שאותו פועל מקבל מחברת ביטוח על

בכל מקרה ומקרה, יש עודף, יש רורבה, ותבוא ברכה על המוסד ועל האקטוארים שכן חישובו את הדברים. ונכון שהנהלת המוסד לביטוח לאומי כבר ישיבה אתי פעם ופעמיים— וכאן ברצוני לתת תשובה לחברה הכנסת רובין — ואנו מחפשים דרך לשפר. ואגיד את האמת בכל הזהירות, מפני שאיני חושבת שמוצדק הדבר, שאחרי נסיון של שנה אחת בלבד נגיע למסקנה שאנו יכולים או להוריד את דמי הביטוח או להגדיל בצורה מוגזמת את התשלומים. אני מחפשים דרך כיצד לשפר את התשלומים מבלי לסכן את יציבות הענף הזה במוסד לביטוח לאומי. אבל נדמה לי שכל חברי הבית צריכים להיות שמחים לכך שיש רורבה כזאת, ועליהם להניח למוסד לכל הפחות עוד שנה-שנתיים בטרם נגיע למסקנות דראסטיות כלשהן.

או שאני לא הבנתי או שחברה הכנסת רובין טעה בענין התביעה לצד שלישי. למשל, על-פי הדוגמה שהוא הביא: נוסע פועל למקום העבודה וקורה תאונה. במקרה זה זכאי הוא לקבל פיצוי בתור נפגע בתאונת-עבודה. אם הוא מגיש תביעה אזרחית, תביעת נויקין, נגד הנהג — אין בכך כל סתירה בין הדברים. על-פי התיקון שהכנסנו עכשיו, אם התביעה היא נגד המעביד — מנכים את הסכום שקיבל כפיצוי על תאונת העבודה, והמוסד אינו מקבל את ההפרש. אם זהו צד שלישי — במקרה זה הנהג — מקבל המוסד את ההפרש הזה. אינני מבינה איפוא מדברי חברה הכנסת רובין במה סובל פה הפועל, אם מסכים חברה הכנסת רובין לעקרון בחוק הזה, שלפיו לא צריך פועל לקבל תשלום כפול על אותה תאונה שקרתה לו.

בכל אופן, אם יש איהבנה בסעיף זה או אחר, בוודאי חיתנו אפשרות בוועדה לברר את כל הפרטים הנוגעים לענין.

### היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את החוק לוועדת העבודה.

### הצבעה

ההצעה להעביר את החוק לתיקון סקודת הנויקין האזרחיים. תשט"ז — 1955, לוועדת העבודה, נתקבלה.

## ה. חוק שירות בטחון (תיקון), תשט"ז — 1955 (\*)

(קריאה ראשונה)

ועד גיל 29 והצעירות מגיל 18 ועד גיל 26, שלישית, כוחות המילואים המורכבים מכל גבר ואשה בישראל שאינם חייבים עוד בשירות סדיר שטרם מלאו להם 50 שנה בגבר, ו-35 שנה באשה.

החוק המוצע בא לבצע שני תיקונים בחוק שירות בטחון. התיקון הראשון שבחוק המוצע נוגע לאפיו ולתכנון של השירות הסדיר של מגוייסינו הצעירים. החוק המקורי קבע ששנים עשר החדשים הראשונים לשירותו הסדיר של מגוייס יוקדשו, בעיקרם, אחרי אימונו צבאי ראשוני, להכשרה חקל-אית. אולם אם נשלח מגוייס לחיל-הים או לחיל-האוויר, תיק-דש תקופת שירותו הנועדת להכשרה חקלאית, כולה או מק-צתה, לשירות בחיל-הים או בחיל-האוויר, הכל כפי שיוורה שריה-בטחון.

עוד בשנה הראשונה לתקפו של חוק בטחון נתברר,

במקום והמעביד במקום. אי-אפשר לקבוע כאן בבירור שזה בלבד אשם או השני בלבד אשם. אין ספק שלשניהם יש חלק באסונות הקורים יום יום ושעה שעה במקומות-עבודה, ואין לי כל צורך להוסיף את התוספת הזאת של „פריזן“ בתאונות עבודה שציון חברה הכנסת וילנה, ולהעלות את המספר לארבעים אלף. בשבילי מספיק בהחלט אם המספר מגיע לעשרים-וחמישה עד עשרים-וישישה אלף. זה איום ונורא, ואין לכך כל הצדקה. גם אם יש הסברה ידועה לכך שאצלנו ייתכן אחוז יותר גדול של תאונות בעבודה — יש לנו פועלים חדשים שאינם רגילים לעבוד על-יד מכונות וכיוצא בזה, בכל זאת, אף בהתחשב עם כל ההסברות הללו, אין לדבר זה הצדקה.

כבר אמרתי פעמים אחדות, שאשמח מאד להודמנות להעמיד את הדבר הזה לדיון, אחרי סקירה של ענף זה במשרד-העבודה, במליאת הכנסת, או — אם אוזמן — בוועדת העבודה, אם תקיים דיון מעשי, ואולי תגיע היא לכלל מסקנה שיש להגדיל את התקציב לענף זה במשרד-העבודה.

בנוגע להצעתו של חברה הכנסת ארם לתיקון הנוקודה בענין הריטוראקטיביות — אני חושבת שוועדת-העבודה, כשתתן בחוק זה, תצטרך להתעניין בדבר ולהחליט אם אפשר לקבל את התיקון הזה. אני בכל אופן אשמח לכך מאד.

לא ירדתי לסוף דעתו של חברה הכנסת הראל. הוא זמר פעמים אחדות שהואיל ומשרד-העבודה אחראי לפיקוח — צריך המוסד לביטוח לקבל על עצמו גם את הריזיקו לתביעות אזרחיות. דומה הדבר כאילו היו אומרים, שהמשרה אחראית לכך שלא יהיו גניבות בארץ — ועליה לשלם נויקין כשיש בכל זאת גניבות. יש מחלקת פיקוח במשרד-העבודה, והיא עושה מה שעושה. ופה יכולות להיות הערכות שונות — שהיא עושה את המאכסימום; שהיא עובדת יותר טוב או פחות טוב, או יש לתקן ולבקר. אבל מה שייך ענין זה לביטוח לאומי? והרי כל אחד מעניין פה שמוסד זה יוכל לעבוד ויוכל לקיים את חובותיו, ואין הוא יכול לקיים דבר שמלכתחילה לא קיבל על עצמו.

דובר כאן על כך שבסעיף זה יש עודף. נכון. גם אחרי שנוריד את הרורבה למה שהמוסד אחראי לגבי השנים הבאות

### היו"ר י. שפרינצק:

הסעיף הבא בסדר-היום: חוק שירות בטחון (תיקון). רשות-הדיבור לשר-המשפטים.

### שר-המשפטים פ. רוזן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להגיש לפני הכנסת את חוק שירות בטחון (תיקון), תשט"ז — 1955.

צבא ההגנה לישראל שואב את כוח-האדם שלו, כידוע, משלושה מקורות: ראשית, צבא הקבע. אלה הם חיילים וקצי-נים המשרתים בצבא על-פי הסכם בין הצבא וביניהם; והם חייבים לשרת בצבא עד עוד הסכם זה עומד בתקפו. החוק המוצע אינו נוגע לסוג זה של חיילים. שנית, חיילים וקצינים המשרתים בצבא שירות סדיר במילוי חובה שמטיל עליהם חוק שירות בטחון. אלה הם, כידוע, הצעירים החל מגיל 18

השיפוט הצבאי. הנימוק היה שמקום הוראה זו הוא בחוק שירות בטחון. אולם לא היה ספק בצורך וביעילות של עצם התקנות. לכן נקבע בסעיף 11 לחוק השיפוט הצבאי שהחוק חל גם על „מעשה המהווה עבירה לפי תקנות שהותקנו על-יד שר-הבטחון לפי חוק שירות בטחון, תש"ט — 1949, והמטלות חובות על אנשי מילואים כשאינם בשירות”.

הוראה זו בחוק השיפוט הצבאי היא בכוזינת „מפרעה” על חשבון תיקון שצריך לבוא בחוק שירות בטחון. לעת עתה אין הוראה כזאת בחוק זה. לפי המצב הקיים אין לשר-הבטחון סמכות, על-פי חוק שירות בטחון, להתקין תקנות כפי שהן נזכרות בחוק השיפוט הצבאי. לפיכך, אם לא יחוקק חוק שירות בטחון כפי שמוצע עכשיו, הרי לא רק יפקע, עם ביטול חוקת השיפוט תש"ח ביום 31 בדצמבר שנה זו, תקפו של תקנות שר-הבטחון משנת 1951, אלא לא תהיה כל אפשרות להתקין תקנות חדשות במקומן. התיקון המוצע בא אפוא למלא חלל ריק זה ולהסמיך את שר-הבטחון מחדש — והסמכות היתה בידי לפי חוקת השיפוט תש"ח — להטיל חובות על אנשי המילואים כשאינם בשירות.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת-החוקי והבטחון.

### הי"ר י. ספרינצק:

אנחנו פותחים בדיון. הזמן שנקבע לכל נואם הוא עד עשר דקות. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת בדר ואחריו — לחבר-הכנסת רפאל.

### יוחנן בדר (תנועת החרות):

אריני היושב-ראש, חברי-כנסת, וזכרים אנחנו את האים' רה של התיאורטיקן שקדם למהפכה הצרפתית על האדם ש' נולד חפשי, אבל בכל מקום הוא נמצא בכבלים. וזכורה לנו השובתו של אותו ציניקאי מימי מהפכה זו: כמו הפרח שנולדה היה טורפת וכלל זאת היא אוכלת עשב.

כאן יש לנו דוגמה של חוק המטיל חובה על כל אדם להיות 12 חודש בשירות החקלאי בצבא, אבל למעשה במשך 7 שנים לא קויים החוק הזה, הוא לא קויים בגלל תיקונים, זמניים כביכול, שהכנסת מקבלת מדי פעם בפעם.

סיעתנו לא הסכימה אף פעם לשיטה זו של ערבוש ש"רות הבטחון, שירות צבאי עם הכשרה חקלאית, אם כ" אנחנו מעריכים מאד את הצורך בהכשרה חקלאית לאור המיבנה המקצועי של העם היושב בציון.

אנחנו חושבים ששירות צבאי הוא שירות צבאי, ואדם שהולך לצבא צריך להיות חייל. טעננו את זה כשנתקבל חוק שירות הבטחון בכנסת הראשונה ובכל הזדמנויות נוספות שניתנה לנו מדי שנה בשנה. אנחנו טוענים דבר אחד: לבטל בכלל את השירות החקלאי 12 חודש או לכל הפחות לתת זמן ארוך יותר, כדי שהכנסת לא תצטרך לקיים מדי שנה בשנה דיון זה.

אם הפעם תקבל הכנסת את הצעתנו לתת לשר-הבטחון סמכות נוספת לפחות לשלוש שנים, או לחמש שנים — טוב שהדבר הזה ייעשה בוועדה, כי מצב הבטחון הוא כזה שאין מקום מיוחד ותקוה מיוחדת שכעבור שנה לא יהיה צורך להחזיק את כל הנוער שנתייחסו בצבא.

מאז נתקבל החוק הזה בפעם הראשונה חל שינוי: תקופת שירות החובה האורכה משנתיים לשנתיים ותצי. הצבענו בעד החוק הזה, משום שהשבנו שזה דרוש לבטחון המדינה.

שמצב הבטחון של המדינה אינו מאפשר לעת עתה לוותר על שירות החיילים בשירות סדיר ביחידות צבאיות מובהקות, להבדיל מיחידות של הכשרה חקלאית. הכוונה כמובן לנח"ל, והמדובר הוא בחיילים שלא גויסו לח"ל-היום או לח"ל-האיר. מני אז העניקה הכנסת מדי שנה בשנה לשר-הבטחון את הסמכות לדחות את הביצוע של ההוראה המחייבת להעביר את המשרת שירות סדיר למשך שנה בערך להכשרה חקלאית. לאחרונה הוראתה סמכות זו של שר-הבטחון בחוק שירות בטחון (תיקון), תש"ד-1954, תקפה של הארכה זו פקע בי"א בתשרי תשס"ז, כלומר ב-17 בספטמבר 1955. הממשלה הקודמת הגישה לפני בית זה, מיד אחרי היבחרו, הצעת חוק להאריך סמכות זו של שר-הבטחון לשנה נוספת, מסיבות, שבשים לב למצב הבטחוני הנוכחי, מובנות מאלהן. אולם הכנסת לא הספיקה לדון בהצעה זו לפני תחילת השנה החדשה ולפני צאתה לפגרה. לכן מבוקש כעת להאריך את סמכותו של שר-הבטחון עד לגמר שנת תשס"ז החל מן א' בתשרי תשס"ז — 17 בספטמבר 1955.

זה התיקון הראשון, שלמעשה אינו מחדש ולא לגבי מה שהיה נהוג בשנים האחרונות; ואינני צריך לומר, שאם הענקת סמכות זו לשר-הבטחון היתה מוצדקת בשנה שעברה או לפני שנתיים ושלוש שנים, על אחת כמה וכמה מוצדק היום להעניק לשר-הבטחון סמכות זו לקצר את התקופה המקודשת להכשרה חקלאית.

ועכשיו אני בא לתיקון השני. התיקון השני נוגע לשי"רות מילואים, ואפילו הוא טכני. חיל המשרת במילואים כסוף למרותם של בתי-הדין הצבאיים בקשר למעשיו בזמן השירות, כאשר הוא מגויס למילואים. זהו המצב לפי חוקת השיפוט, תש"ח — 1948, שתוחלף ביום 1 בינואר 1956 בחוק השיפוט הצבאי, תשס"ז — 1955, ומצב זה לא ישתנה גם לפי חוק חדש זה. עם זאת מתגלה הצורך — אפשר לומר שכבר מזמן נתגלה הצורך — להטיל על החייל הנמנה עם כוחות המילואים חובות מסוימות הנוגעות להתנהגותו כשאינו בשירות. ואני רוצה להדגים זאת בדוגמות אחדות: נ"מ סר לאיש המילואים ציור — בגדים צבאיים וכדומה — והוא מחזיק בו בביתו שלא בתקופת שירותו, חובה עליו לשמור על ציור זה מאבדון. מקרה אחר: יש חייל מילואים, גם אם אינו בשירות, צריך למסור לחברו בשורה הודעה דחופה על פעולת מילואים. למשל, במעברות ההסדר הוא שמוסרים הודעה לאדם אחר וחובה עליו למסור הודעה זו לעשרה אחרים. כן מעוניין הצבא שאיש המילואים ימסור לו הודעה על כל שינוי בפרטיו האישיים, כגון שינויים במצבו האישי, במקצועו, בהשכלתו, או שיתייצב לבדיקה רפואית בשעה שאיננו בשירות לפני נציג ישראל אם הוא נמצא בחוץ-לארץ. לא חוקת השיפוט ולא חוק שירות בטחון, בנוסחם המקורי, לא איפשרו לשלטונות הצבא להטיל על אנשי המילואים חובות כאלה שיש לקיים אותן בשעה שאינם בשירות. אבל התיקון משנת 1950 בחוקת השיפוט תש"ח נתן סמכות לשר-הבטחון לקבוע בתקנות חובות כאלה, והעניק לבתי-הדין הצבאיים סמכות לשפוט איש מילואים על עבירות על תקנות שקבעו חובות כאלה. בחוק שירות בטחון תש"ח נתן סמכות לשר-הבטחון בשנת 1951 את התקנות שנתפרסמו ברשומות, והידועות בשם „תקנות בדבר חובות חיילי מילואים שאינם בשירות”. תקנות אלה מטילות את החובות שהזכרתי ואחרים. אם הדבר רצוי לכנסת, יכול הייתי לקרוא לפני את התקנות הללו כלשונן.

בשעת הדיון על חוק השיפוט הצבאי הוחלט שלא להעביר את סמכותו של שר-הבטחון להתקין תקנות כאלה לחוק



### יצחק רפאל (הפועל המזרחי והמזרחי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני תמה במקצת על חברי-הכנסת בדר, שדווקא הוא מתלונן במקרה זה, נזמה לי, שהתלונה היא הפעם בפי אלה המחייבים את החוק ולא הפועל סלים אותו. לדעת אלה יש להצטרף על העובדה, שההכשרה החקלאית, שהיא חלק בלתי נפרד מהשירות הצבאי אצלנו — אחד הדברים המייחדים את צבא-ההגנה לישראל לעומת הצבאיות האחרים — לא ניתנה עד היום לביצוע סדיר. מדי שנה בשנה אנו נקראים לתת סמכות לשרי-הבטחון לדחות את הביצוע או לקצץ בו. אנו רואים בחוק זה יותר מאשר ענין של חינוך לחקלאות, או הכשרה חקלאית ודרך לרכות את מחנה החקלאים — דברים חשובים כשלעצמם. עלינו לראות בכך ערכים חינוכיים נשגבים יותר. ההכשרה החקלאית היא תוספת רצויה, כמעט הכרחית, להכשרה הצבאית בשביל הצעיר, כבן העם, כבונה המולדת וכחייל טוב. היו לנו הודמ' גויות להיווכח, שכאשר הוטלו על אנשי נח"ל, אלה אנשי הנח"ל שיש מי שרואה בהם את הבטלנים בקרב החיילים ...

יוחנן בדר (תנועת החרות):  
איש לא אמר זאת.

### יצחק רפאל (הפועל המזרחי והמזרחי):

לא אמרתי זאת על חברי-הכנסת בדר, אבל יש אנשים המכנים אותם כך. כאשר הוטלו עליהם מבצעים צבאיים, עמדו בהם בהצטיינות לא פחות מאשר יחידות צבאיות מוכרות אחרות. אני סבור שהפעם, כתנאים המיוחדים בהם אנו חיים, כתנאים של אחריות ערב מלחמה, לא יעלה איש על הבמה הזאת מבין מחייבי החוק ומבין אלה הגורסים את חשיבותו ויציע, אפילו רק באופן הפגנתי, למעט את סמך כותו של שרי-הבטחון בשטח זה ולהגביל אותה לזמן קצר יותר.

אני מקווה שכולנו נבין, שהפעם ישנה הצדקה מיוחדת לבקשה להארכת הסמכות לשרי-הבטחון. אני מלא אמון בשרי-הבטחון ובכוונתו שיעשו את המיטב עליהם, וכל מה שימנהגו לעשותה, טובת המדינה תכון צעדיהם. אם הפעם יצל שר-הבטחון סמכות זו שתיתן לו — אין ספק שתהיה לכך הצדקה מיוחדת.

ואם בכל זאת רציתי להגיד כמה מלים להצעת החוק, הרי הכוונה היא להדגיש, שהסמכות ניתנת כהוראת שעה, לזמן מוגבל, ואין לפרש את החזרה, כמעט מתמדת מאז קיים החוק, על התהליך הזה של מתן סמכות, כהשלמה עם ביטולו של החוק. החוק הוא חשוב ואנו רוצים בקיומו. אף על פי כן, לאור התנאים המיוחדים אין בפי התנגדות להארכת הסמכות.

לגבי הצעת התיקון השניה רציתי רק להעיר, שיש כאן מקום לחששות מיוחדים, והדבר אינו פשוט כל-כך. אבל על זה רק בימים כתיקונם, טוב מאד, שההצעה תובא לוועדת החקיקה-הבטחון ותינתן אפשרות לברר את פרטיה.

### יצחק בן-אהרן (אחדות העבודה — פועלי ציון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חברי-הכנסת בדר הוציא מהקבר ציניקן מהמאה השמונה-עשרה כדי לכסות בשלד שלו ציניזם של המאה העשרים. והוא יכול היה לעשות זאת בלי שלד העצמות, כאשר יכול אדם — הנמנה כביכול עם אנשי הבטחון ויודעי הבטחון, המונה את עצמו עם הפאטאריסטים המנסים להפגין את הפאטאריסטים שלהם — להרשות לעצמו להוציא דברי לעז בנושא שששה זאת חברי-הכנסת בדר על אחת היחידות המפארות בצה"ל, שהוקו מדמם של מיטב

זה גם היה נימוק. אבל ש'12 חודש מתוך שנתיים וחצי יוק' דשו להכשרה חקלאית — על זה ודאי לא חשב איש.

בנוגע לתיקון השני יש קצת ספקות, אדוני שרי-המשפטים. יסלח לי אדוני — הייתי מוכן להגיד "שרי-הבטחון" — אדוני שרי-המשפטים, זה נותן בעצם יפוי-כוח "אין בלאנקו" לשר הבטחון להטיל משמעת צבאית על אזרחים שאינם בשורה, אינם במדים, בכל ענין שיראה לו כחשוב מבחינת שירות המילואים. זוהי רשות "אין בלאנקו" להטיל משמעת, זכות "אין בלאנקו" להטיל סאנקציה משפטית בפני בתי-דין צבאיים. אבל אני בטוח שספק זה לא יפריע לנו להצביע בעד העברת חוק זה לוועדה, כי עניניו בסחון המדינה הם למעלה מכל. הם היו בעינינו למעלה מכל גם כשהממשלה באה בטענות שהיא שואפת לשלום והיא תתן שלום ותבטיח שלום, באותם הימים של ביצה שלא נולדה — בימים של משא-ומתן עם השליט הנכון השואף לשלום, באותם הימים כשבך גוריון היה מחלק גינויים לשישאלקי ומחמאות לנאג'יב. ושוב פעם כשהושיט יד לנאצר. בכל אותם הימים טענו שבטחון ישראל הוא בצבא ההגנה לישראל ויש לתמוך בו בכל כוחנו. ודאי שכן הוא במצב של היום. ויש לי רושם שבמצב של היום כבר איננו מכודדים בדעתנו זו בבית הזה.

לתת את הכל לצבא, לתת את הכל לצרכי בטחון, לתת את הכל לתקציב הבטחון — כל זה נכון. בזה קיימת בינינו הסכמה תיאורטית. אבל אני מפתח שאין בינינו לבין חלקים רבים של הבית הסכמה מעשית בענינים אלה, שעוד לא כולם הבינו שלא די לדקלם על צרכים אלה, אלא צריך גם לבצע אותם. בעיית תקציב הבטחון, בעיית שירות בטחון מלא, בעיית הכשרה צבאית מלאה של שנתיים וחצי, בעיית הדרכות של הצבא לתפקידים העומדים לפניו והכנסת רוח אחרת בצבא.

אני זוכר את הימים כשהאחראי לבטחון המדינה היה גאה בצבא המגדל ירקון; אפילו במצעד מיוחד הופיעו יחד עם הצידו הצבאי מכונות חקלאיות. זה זמן רחוק מאד מהמצאיות של היום. אבל הסעיף הזה שנשאר בכל זאת בחוק, הוא זכר של הימים ההם. ...

### שרי-הפנים י. בריהודה:

גם עכשיו לותם הטרקטור בגבול, וזה שיושב על הטרקטור.

### יוחנן בדר (תנועת החרות):

אניע גם לזה, ובזה אסיים.

חובתי להשיב כמה מלים לשרי-הפנים.

אדוני שרי-הפנים, אינני מזלזל בטרקטור הלוחם בגבול, אינני מזלזל בבונה הכונה כבישים, אינני מזלזל במה שקוראים פיתוח כתקציב פיתוח, אבל אדוני, ישנם דברים הנוגעים לבטחון בעקיפין ויש דברים הנוגעים לבטחון במישרין, יש מעשים, מאמצים, השקעות, מעשי בניה ופיתוח שיוסיפו לבטחון שלנו לזמן ארוך, ויש צורך לעמוד כבר היום בשער נגד האויב — ובזה לא יעזור הטרקטור, אדוני שרי-הפנים, לזה דרושות מכונות פלדה וברזל אחרות, נשק, ציוד צבאי, חייל מאומן במשך שנתיים או שנתיים וחצי, רוח מלחמתית שאינה עולה בקנה אחד עם צבא-ירקות. אנו יודעים שרוח זו קיימת היום בצבא, אנו יודעים שעלינו לסמוך על הצבא, אנו יודעים שעלינו לתת לצבא זה את כל מה שאנו יכולים לתת, ועוד יותר מזה, אפילו את מה שאיננו יכולים לתת — צריך לתת לו. לכן, בקשר לחוקים אלה אין לנו תחילוקי דעות באולם זה, אך בוועדה יהיה צורך לתקן גם את החוק הזה.

**יצחק בן-אהרן** (אחדות העבודה — פועלי ציון) :

אחת טועה בזה. חברי הכנסת בן-אליעזר. אם אחת כותב את הביוגרפיה שלי, אבקש אותך לזכור שהייתי חבר ההגנה לפני שהייתי חייל ביחידה יהודית בצבא הבריטי, ומתוך היותי איש ההגנה באחי ליחידה יהודית ישראלית בצבא הבריטי. ובשני הדברים האלה אין דופי, ובכן, הוספתי לכם פרט נוסף לידעיתכם, ואם לא תפריעו לי, תגלו פחות בורות. אני רוצה לומר עכשיו, שאני קנאים לקיומו של החוק הזה במלואו, ואני נילחם בוועדה להבטחת התנאים שחוק זה יבוצע. ואם נהיה מוכנים להתחשב בתביעתו של שר-הבטחון בשעה זו ולהעניק לו את הסמכות הזאת, הרי אנו מקווים שנקבל ממנו הורעה שלא תשתמע לשתי פנים, הן בוועדה והן בקריאה השניה והשלישית של החוק, שסמכות זו לא ישתמשו בה על מנת שלא לקיים את החוק, אלא רק במקרים שלא יהיה מפלט.

לגבי התיקון השני בסעיף 7, אני מצטרף להיסתיים הרבים שגילו חברים לגבי הניסוח. איננו חולקים על העקרון. הצבענו בעד העקרון הזה בזמן שנתקבל החוק מעיקרו. ואין לי ספק שהדיון שתיקיים בוועדה יצטרך להפשיט את האפשרויות של שרירות או של אי-הבנות אפשרויות בביצוע של תיקון מרחיק לכת כזה, כפי שהוא נדרש.

לכן נצביע בעד העברת החוק לוועדה, על מנת שנוכל לבדוק אל נכון את התחומים — וזו שאלה של תחומים — שבהם ישתמשו בסמכויות שנעניק איתן.

**אריה בהיר** (מפא"י) :

יושב-ראש נכבד, חברי הכנסת. ראשית עלי לקבוע עובדה, ששם כי במשך שבע שנים קיבל שר-הבטחון סמכות לרשות ביצוע מלא של חוק שירות הבטחון בשאלת ההכשרה החקלאית. הרי במשך כל השנים הללו מוסיף החוק להתקיים למעשה ורובבות חיילים בצה"ל לא רק שעברו במשך השנים הללו שנים-עשר חדשי הכשרה חקלאית, אלא אף קבעו את חייהם כחקלאים, השתתפו בהקמת יישובי היאחוות של קבע בגבולות, כחיילים נאמנים וכמתיישבים מצויינים.

חבר-הכנסת בדר צריך היה לדעת את העובדות הללו ואין יסוד לדבריו באמרו שאין מבצעים את החוק וכן אין מקום להצעתו: לבטל את החוק — או לקיים אותו. אנו מקיימים את החוק, נכון, אין אנו מקיימים אותו בכל מאת האחוזים. אולם, הרי גם החק"ל לא קבע הכשרה חקלאית למאה אחוזי של אנשי הצבא. החוק עצמו אינו מטיל חובת הכשרה חקלאית למתגייסים לחיל-האוויר, לחיל-הים, לשירותים טכניים ומקצועיים. בגלל מצב כוח האדם בצבא נאלץ היה שר-הבטחון לבקש את התיקון בחוק, המרשה לא לקיים את חובת ההכשרה החקלאית לגבי מאה אחוז של יתר המתגייסים, אם כי שנה עוברים אלפי מתגייסים בצה"ל ואנשי נח"ל את ההכשרה החקלאית, ורובבות — כפי שאמרתי — קיימו את חובת ההכשרה החקלאית במשך שבע שנות קיום המדינה.

אני שמח שבקווי-היסוד שאושרו לפני שבועיים על ידי הכנסת כתוב ש-הממשלה תניש כל העזרה לגרעיני נח"ל ההולכים להתיישבות, ותעודד הנוער הילומד והעובד להצטרף לנח"ל, תשקוד על הרחבת שרשרת היישובים לאורך הגבולות. אני בטוח שהממשלה תקיים את הסעיף הזה שבקווי-היסוד, ובתקופת כהונתה של הכנסת הזאת והממשלה הזאת יגדל הנח"ל וימלא את תפקידו ההגנתי וההתיישבותי.

**מנחם בגין** (תנועת החרות) :

חבר-הכנסת בהיר, אתה יודע שענין הנח"ל אין לו קשר עם החוק הזה.

בניה. ואותו פאטריוט, החושב ש-צבא-הירקות אינו יכול להגיע להישגים צבאיים, לא טרח לדעת ברוב ידענותו, שדווקא אותה יחידה כבשה בהתחרות בינלאומית את הפרס הראשון במבצע צבאי מובהק — בהולנד, לפני זמן לא רב. אותו כוח עמידה, אותה עקשות ואותן תכונות הדרושות בארץ הזאת לא מהיום ולא רק בנח"ל, צמחו בשדות העבודה, ברחבי הגב, בספורים בשממה, בטיפים על סלעים ובעיבודם של סלעים ובמאבק עם הטבע. אבל מה כל הדברים האלה ל-מומחה בטחון? של איש אצ"ל או תנועת החרות? — מאז ומתמיד היו עקרים וכל מושגיהם האלמנטריים על בטחון ישראל היו מישגים זרים, שאינם ממקורות זרים, גם לפני קום המדינה, וכן נשארו עד היום הזה. הם לא למדו כלום ולא שכחו כלום מכל תורתם התלושה.

אין לי ספק, ואני בטוח בדבר, שסמכות זו, ששר-הבטחון חזר ודורש לעצמו, לא באה כדי לבטל את החוק מעיקרו ואת ההוראה הקיימת בחוק זה כלפיה, כשר-הבטחון. הוא הממנה על ביצוע חוק השירות, חוק שירות הבטחון, ולא מקרה הוא שאנו קוראים לחוק זה "חוק שירות בטחון", ולא "חוק שירות צה"ל" ולא "חוק שירות צבאי", אלא דווקא במונח הרחב — בטחון. בטחון במדינת ישראל ללא התיישבות הוא חסר כל משמעות. והגיע הזמן שגם אנשי תנועת החרות ילמדו סוף-סוף את התורה הזאת. אולי ישתדלו להגשים אותה עכ מעט הנוער שיש להם, ואולי אז יצמחו גם אצלם שרשים חדשים במדינה. ובטחון ישראל ללא התיישבות, ללא התיישבות של ספר, בטחון ללא מויגה עם עבודה והתיישבות — לא יעמוד. ועל כן הסעיף המפורסם הזה. סעיף 6 בחוק שירות הבטחון, אינו מקרי; הוא ישראלי, הוא מהותי, הוא תוצאה של מיטב הנסיון הקרבי והבטחוני בישראל. הוא לא הועתק מזרים. הוא צמח מקרקע המולדת ועל יסוד הנסיון של לוחמי המולדת. ועל כן רוצה אני להניח שאותה סמכות ששר-הבטחון תובע לעצמו, לא תינתן על מנת שלא לקיים את החוק היסודי, אלא רק במידה שיהא הכרח לאיגונה לסטות מעקרון זה.

**מנחם בגין** (תנועת החרות) :

חבר-הכנסת בן-אהרן, תמיד התנגדת להאריך תקפו של סעיף זה.

**יצחק בן-אהרן** (אחדות העבודה — פועלי ציון) :

נכון, זהו בדיוק מה שאני אומר עכשיו. אילו הקשבת כראוי היית מבין עד עתה שאני מתנגד באופן מוחלט לביטול הסעיף הזה בחוק, כדרישתכם.

**מנחם בגין** (תנועת החרות) :

הסבר, בבקשה, כיצד.

**יצחק בן-אהרן** (אחדות העבודה — פועלי ציון) :

זה יתברר לך חיקף, או בשעת ההצבעה. הסקרנות שלך ראויה לציון. אך קודם-כל מצאתי מחובתי לתת לכם שיעור בהבנת עיקרו של החוק . . .

**אריה בן-אליעזר** (תנועת החרות) :

את הצבאיות למדת מהאנגלים, ואת האנגלים אינו לימדנו.

**יצחק בן-אהרן** (אחדות העבודה — פועלי ציון) :

למדנו לפני האנגלים.

**אריה בן-אליעזר** (תנועת החרות) :

לא.

**ישיבת החקלאית הבטחונית** — אלה הדברים המבטיחים את בטחונה וקיומה של מדינת ישראל. ואני מצטרף שחברי הכנסת בדר ובן-אליעזר, שאני מניח שיש להם השפעה לפחות על אותם הברורים שהצביעו בעדם, אינם מנסים להסביר להם הסבר היטב ואינם מנסים להשפיע עליהם שגם הם יצטרפו ליחידות הנח"ל המקימות את הישובים בגבולות.

**יוחנן בדר (תנועת החרות):**  
גב לני יש ישובים בגבולות.

**אריה בהיר (מפא"י):**  
אני יודע שגם לכם יש. אבל לצערנו מספרם קטן ביותר, ואני מצטרף מאד שאין אתם עושים פעולה חינוכית ורעיונית כדי שחברים התומכים בכם יפנו להתיישבות ויקימו ישובים חדשים, ובקנה-מידה גדול הרבה יותר.

**אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):**  
כמה ישובים חקלאיים הקים השח"ל בעיר?

**אריה בהיר (מפא"י):**  
אני מדבר עכשיו על כך שתנועת החרות אינה עושה די הצורך להתיישבות. ואתה יודע היטב שהישובים המוקדמים כל שנה בארץ, מוקמים עליידי תנועות הנוער החלוציות. הקשורות עם מפלגות הפועלים.

**אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):**  
עליידי המדינה.

**אריה בהיר (מפא"י):**  
בעזרת המדינה, בפירוש.

ועל כן, חברים, צבא זה, צבא-ההגנה לישראל והנח"ל בתוכו, היא גם צבא טוב מבחינה מקצועית, מבחינת כוח-התמידה הגופני, מבחינת יכולת הלחימה — והרי כל המומחים בעולם הכירו ששנים-עשר חדשים של הכשרה חקלאית נותנים לחייל לא רק ידעיה בעבודה חקלאית, אלא גם את היכולת להיות חייל טוב.

אני תומך בכך שניתן לשרי-הבטחון את הסמכות המברקשת לשנה נוספת — ואני מתנגד להצעתו של חברה-הכנסת בדר לתת את הסמכות לחמש שנים. אני מציע לתת את הסמכות רק לשנה אחת. ואני מקווה שמצב כוח האדם 'אפשר לבצע בעתיד הקרוב את הסעיף המקורי הנדון של החוק במלואו.

בהודמנות זו אני רוצה להדגיש ולציין שהבית כולו תומך בתכנון של הסעיף המקורי בחוק שירות הבטחון. הנח"ל שהוקם על יסוד הסעיף הזה הראה את כושרו, את יכולתו, את חיוניותו במערכת הבטחון הכללית שלנו, ואני בטוח שהבירור הזה בכנסת יגביר את כוחו ואת ההכרה בחשיבותו. כן בטוח אני ששרי-הבטחון, אשר הביא את חוק שירות הבטחון לכנסת הראשונה ואשר בנה את השירות הזה על בסיס של קיום הנח"ל וההכשרה החקלאית, ימשיך ויחפש דרכים ואפשרויות להגדיל את יחידות הנח"ל בתוך צה"ל ולהרבות את מספר אנשי הצבא המקבלים הכשרה חקלאית.

בזמן האחרון מצא צבא-ההגנה לישראל אפשרות לתת ששה חדשי הכשרה חקלאית לאותם החיילים שלא היתה אפשרות לתת להם שנים-עשר חדשי הכשרה חקלאית. ויש לציין, שאפילו הכשרה חקלאית מקוצצת זו נתנה כוח-עמידה נוסף וצביון ישראלי לחייל העולה החדש בצבאנו.

**אריה בהיר (מפא"י):**

אני מצטרף על שחברה-הכנסת בגין איננו מכיר את העניין. הסעיף הזה בחוק שירות הבטחון הניח את היסוד להקמת הנח"ל.

נכון שתנועת החרות, ועוד חלקים קטנים שבתוך הבית, התנגדו בשעתו להכללת הסעיף הזה בחוק שירות הבטחון, וחברה-הכנסת בדר הציג גם הפעם לבטל את הסעיף הזה —

**יוחנן בדר (תנועת החרות):**  
תמיד הצעתי...

**אריה בהיר (מפא"י):**  
— כלומר: לבטל את הסעיף שעל יסודו קיים הנח"ל בצה"ל. זהו המצב.

**מנחם בגין (תנועת החרות):**  
לא.

**אריה בהיר (מפא"י):**

אני שמח לשמוע מפי חברה-הכנסת בגין, שלא לכך הכוונה. אבל אם לא לכך הכוונה, ואם חברה-הכנסת בדר לא הציגה לקיים את החוק במלואו, הרי אין כל יסוד להתנגדותו להאריך את תוקף החוק המעניק לשרי-הבטחון סמכות לפטור, לפי ראות עיניו ולפי מצב כוח האדם בצבא, חיילים מסויימים בצה"ל מותבת הכשרה חקלאית.

אני חוזר ואומר, שאני שמח על כך שבקויר-היסוד של הממשלה בא לידי ביטוי הרצון לחזק ולעודד את הגרעינים החקלאיים של אנשי הנח"ל ואת הישובים שהם מקימים. אני עומדים עכשיו לפני מפעלים חדשים של נח"ל, בהקמת נקודות התיישבות חדשות, בעלות ערך בטחוני יוצא-מן-הכלל. אני מניח שחברה-הכנסת לא יבקשו שאציין היום את שמות הנקודות — אבל בוודאי ישמעו על כך בקרוב. עלינו לברך את הנח"ל, את הגרעינים החקלאיים ואת תנועות-הנוער השולחות את חבריהן לתוך השירות הזה, על מפעלם החשוב ביותר.

חברה-הכנסת בן-אליעזר, בנאומי האחרון, אמר שסוף-כל-סוף לא הפעולה היום-יומית הנמשכת עשרות בשנים בהקמת ישוב אחרי ישוב — והרי מאז קיום המדינה מוקמים עשרות ישובים מדי שנה, והיו גם שנים שבהן הוקמו למעלה ממאה ישובים חדשים לשנה — היא שתקבע את מצבנו הבטחוני.

**אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):**  
מתי אמרתי זאת?

**אריה בהיר (מפא"י):**

תמצא את הדברים האלה בנאומך האחרון. אני רוצה לציין שחברה-הכנסת בדר הולך בעקבותי ואומר שלא צבא של גידול ירקות ומכונות חקלאיות הוא הצבא הדרוש לנו.

**אסתר רזאל-נאור (תנועת החרות):**  
אתה חושב אחרת?

**אריה בהיר (מפא"י):**

אני חושב אחרת. אני חושב שהשילוב של צבא-ההגנה לישראל על יחידותיו המקצועיות בעלות העצמה עם ההת-

**יעקב ריפתין (מ"מ):**

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הכשרתו של חייל מורכבת מכמה גורמים יסודיים, אפשר לומר שהיא מורכבת משלושה גורמים יסודיים. הגורם הראשון הוא האימון בכלי הנשק; הגורם השני — אימון בתוך מסגרות קרביות, והגורם השלישי — הכשרתו הגופנית והרוחנית של החייל.

אין ספק שלגבי הכשרתו הגופנית והרוחנית של החייל יש חשיבות עצומה לביצוע החוק של הכשרה חקלאית במסגרת שירות הבטחון, וזה כדי להוסיף כושר פיזי, כוח סבילות וכושר התמצאות בשטח. חברי-כנסת, אם תתעניינו במקצת בספרות המקצועית הצבאית בעולם תיוכחו לדעת, ששאלה כזו קיימת בעולם כולו. בארצות הברית של אמריקה למשל, מתלבטים בשאלה, כיצד לחנך להליכה חיילים בני ערים גוררות, תושבי ניו-יורק יודעים לנסוע במעליות, ברכבות תחתיות ורגילות, ולכן קיימת הבעיה של הליכה בשדה, והבעיה של התמצאות בשטח. כיוון שכל הפעולות הללו מעלות את כושרו של האיש ואת נסיונו. והוא בעיה צבאית והיא קיימת בכל הצבאות בעולם.

ברור שלגבי הצבא שלנו שאלה זו היא מיוחדת במינה. וראינו זאת מתוך נסיון. חברי-הכנסת בן-אהרן הזכיר כאן את נצחוננו של הנח"ל בהתחרות ההליכה בהולנד. כיצד קרה הדבר, הלא שם היו נציגים של צבאות שונים, של צורות שונות של צבא? ולמרות הכל התברר כנראה, שכוח הסבילות הוא חשוב ביותר בשביל החייל, וההרגשה הרוחנית המיוחדת (ועוד אומר עליה דבר מה בקשר עם ההכשרה החקלאית), נתנה תוצאות, שגם המתנגדים היו צריכים להרהר קצת על סיבותיהן.

אבל אצלנו קיימת בודאי לא רק שאלה צבאית טכנית. מובן, לא בשביל אנשי הצבא, המובהקים" מסיעת חירות. שהמושגים הצבאיים שלהם מפגרים מאד אחרי כל תורה צבאית. מחקר צבאי ומחקר צבא חדיש. אצלנו זוהי שאלה של העולים החדשים, של אנשים צעירים שצריכים לחוש את המולדת. אנו עם החורו למולדת, ושאלת הרגשת צמיחת המולדת, הרגשת ההשתתפות בכנינה ויישובה, שאלת הקשר עם הכפר, שאלת העבודה החקלאית. הרגשת הגוף ותחושתו הן חשובות בשביל צבא, שכפי שאני מקווה, ידחה את עצמו תיו של חברי-הכנסת בדר שחזי בו רוח אחרת —

**אסתר ריאל-נאור (תנועת החרות):**

מאימתי מקבל צבא עצות? הרי אחת מדבר באופן כל-כך צבאי!

**יעקב ריפתין (מ"מ):**

נשמע עצה קידם כל מפי חברי-הכנסת בדר, וכבר אמרתי שחברי-הכנסת בדר מדבר במושגים צבאיים מאד עתיקים ומיושנים, והוא נתן עצה שחזי רוח אחרת. אני יודע מהי "הרוח האחרת"; היא חוזרת ונשמעת בכל הנאומים שלכם והיא מתחילה מהאות "ה". אתם מציעים למחוק משמו של צה"ל את המלה "הגנה". כל בטחוננו, כל קיומנו וכל עתידנו מבוססים על כך שצבאנו לא יהיה צבא של הרפתקאות וחוק פנות, אלא צבא של הגנה, כי כך יעמוד במבחן. לשם כך צריך לחנך גם אתכם, אם כי אני חושב שאתם קשי חינוך וזה לא יועיל לכם כל-כך. אני חושב שלגבי הנוער שלנו יש הכרח בחינוך כזה.

ועתה חברי-הכנסת, יש כאן עוד-שאלה. זוהי אחת הדרכים לחפש אפשרות להרחבת הרחבה ההתיישבותית. הרי זו שטות, אם מותר לומר כך, לחשוב שהמערכה על הגנה

היא בעיקר מערכה צבאית. אם נותקף — היא תהיה מערכה צבאית, אבל המערכה על הגנה היא בעיקר מערכה התיישבותית, היא בעיקר שאלה של החקלאות, של התעשייה ושל המחצבים. אני שומע לעתים מדברים אפילו נגד הנח"ל ומעידים בסיומן שאלה את קיומו. בקרב היישוב יש לעתים מנגנונות כאלה ושמועות כאלה. כיצד נגשים את התפקיד של יישוב השממה שהכנסת הצביעה בעדו — וזה תפקיד מדיני, התיישבותי ובטחוני דחוף ביותר — אם לא נפעל בדרך המתאימה להכשרת הנוער?

שר-הבטחון, כשהביא את החוק לפני הכנסת בשנת 1949, אמר את הדברים הבאים: "לא יקום צבא יעיל בלי הכשרה חקלאית. הסעיף של הכשרה חקלאית בתוך השירות הוא יחיד במינו, אבל לנו הוא צו בטחוננו וחיינו". זה נכון, אבל אם זהו סעיף מיוחד במינו, יש צורך באומץ לבצע אותו. ואני מצטער לומר, שהדחית מדי שנה בשנה מעוררות בי את הרושם שאין אומץ לבצע. אני חושב שתפקיד זה מוטל על הממשלה החדשה. בממשלה הקודמת השתתפה מפלגה, שאם אינני טועה היא, כולה או בחלקה, הצביעה נגד הסעיף הזה. חברי-הכנסת אריאב שידבר אחרי יוכל להעמידני על אמיתות הדברים. אני חושב שלממשלה זו צריך להיות אומץ לבצע, ואני תובע שיהי לה אומץ לבצע.

אנו נצביע בעד העברת החוק לחוקה, אולם אומר עוד כמה מלים לגבי הסעיף השני.

**יוחנן בדר (תנועת החרות):**

מה נשתנה, חברי-הכנסת ריפתין?

**יעקב ריפתין (מ"מ):**

זוהי שאלה נכונה ואשוב עליה, אולם לפני שאומר מה נשתנה ואענה על שאלתו של ה"גלד החמים" (אני מקווה שזה ביטוי פארלאמנטארי), עלי לומר שגם אנכי סבור שמניסוח הסמכויות של שרי-הבטחון לפי סעיף 7 מתקבל הרושם שסמכויות אלו הן נרחבות מאד וניתנות לפירושים מיוחדים, ואני חושב שהוועדה צריכה לנסח כך, שהדברים יהיו ברורים. ועכשיו לשאלה: מה נשתנה? נשתנו שני דברים.

**יוחנן בדר (תנועת החרות):**

אתם בקאליציה.

**יעקב ריפתין (מ"מ):**

כן, אנו בקאליציה. חברי-הכנסת בדר אינו יודע ולא שם לב כלל לעובדה, שהוקמה ממשלה חדשה. אני יודע שיש לך חוש הומור רב, אבל אינני יודע שעובדה זו אינה ידועה לך. ישנה עובדה כזו, ואני אומר בפשטות: אנו רוצים בתוך מסגרת להילחם לביצוע החוק. וישנה גם סיבה שניה: אמנם תמיד יש שעת חירום, אולם כיום, אם כי אני מאמין שאפשר למנוע מלחמה — ואני רוצה שנעשה הכל כדי למנוע מלחמה — אי-אפשר להתעלם מחומרתה המיוחדת של שעה זו. ואם ישנה חומרה מיוחדת, איננו רוצים -- עם כל חשיבות השאלה — שהבית ינהג בעניין זה לפי הצבעות דמונסטראטיות. הדברים ברורים ומפורשים — אנחנו רוצים, שחוק זה יבוצע לפי מנגמתו היסודית, כך נפעל בוועדת-החוקים והבטחון וכך נבקש את הממשלה שתפעל, כי זה צורך חיוני גם לגבי שעות החירום הבאות.

**חיים אריאב (הציונים הכלליים):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. המורר הוא, שהחיות בכנסת על חשיבות הסעיף בחוק שירות הבטחון, בדבר הכשרה חקלאית לצבא, החיות הוא דווקא סביב הצעת החוק

יישבות חדשה באחד המחוזות בארץ והמתיישבים החדשים מעבדים את אדמותיהם, מדוע דווקא באדמות אלו מצא הצבא מקום לסדר את אימוניו בנשק חם, מה שמפריע באופן מוחלט לחקלאים המתיישבים לורוע את אדמתם ולעשות את כל הפעולות שיש לעשות? למרות בקשותיהם של החקלאים, למרות תחנוניהם לתת להם אפשרות לעשות את עבודתם — היתה גם ועדה שקבעה שאין זה המקום המתאים לאימונים — עד היום לא נענו עליי שרי הבטחון. ממשיכים לאמן את הצבא בנשק חם במקומות מסוג זה.

אני שואל בקשר עם הוויכוח הזה: כולנו מחייבים את החינוך שניתן לצבא, אני מחייב גם את עצם הכשרת הצבא לעבודה חקלאית, מדוע במימון אנו כיוונו את החיי לים, שאנחנו רוצים לקרב אותם לחקלאות, שאנחנו רוצים לנטוע בלבם אהבה לעבודת האדמה ולחקלאות — מדוע מביאים חיילים אלה למקומות, שבהם הם מפריעים לזריעה ולחקלאים בעבודתם? מצאתי לנכון בהזדמנות ויכוח זה להעיר הערה זו.

**מאיר וילנר (מקי):**

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת. בחוק זה דנו לא פעם בכנסת. הוא מושתת על החוק היסודי של שירות בטחון. שקבע את השירות הצבאי לשנתיים, אחר כך הוארך לשנתיים וחצי. בחוק נקבע, שבמסגרת הצבא צריכים להכשיר נוער לחקלאות במשך תקופה עד 12 חודש. אנו ביקרנו אז את הגישה הזאת. חיוב הבטחון וחיוב הכשרה חקלאית אינו אומר שהכשרה חקלאית יש לעשות עליי מיליטאריזאציה. יש לעשות זאת בשיטות אחרות. אנו התנגדנו גם לכך שמאיריכים את השירות הצבאי, ובנימק זה, על כל פנים זה היה אחד הנימוקים.

יש מגמות להגביר את המיליטריזאציה של הנוער, ומה שמדהים בוויכוח זה הוא, שאלה אשר בהיותם מחזיקים למי שלה עוד לפני שנה הציעו להחזיר את החוק הזה לממשלה, עכשיו כשהם בתוך הממשלה אומרים הם שיצביעו בעד העברת החוק לועדה.

**שמעון יוניצ'מן (תנועת החרות):**

גם אתם עושים כך, בצרפת למשל.

**מאיר וילנר (מקי):**

המשל אינו דומה לנמשל. לנו יש גישה עקרונית, ואין אנו פועלים לפי "תבססים" של ממשלה או לא-ממשלה. אלה שלא ישבו מקודם בממשלה הופיעו בדיונים קודמים בשאלה זו כמגיני "החלוציות" ונגד המגמות של הממשלה לבטל את שנת החקלאות באמצעות הסמכות הניתנת לפי תיקון זה מדי שנה בשנה לשר הבטחון. ומה השתנה? הנימוק של אלה שהצטרפו לממשלה הוא, שעכשיו המצב הוא יותר חמור. אין זה מתקבל על הדעת. הנימוק האמיתי הוא, שעכשיו הם יושבים בממשלה ומתנכרים לעקרונות שהכריזו עליהם קודם ולכל מה שנאמר עליהם קודם. זהו כנראה אחד הקווים האופייניים להצטרפות לממשלה — התנכרות לכל העקרונות, כגון: עה ללא תנאי ל"שותפים". כאן אנו רואים מצדו דבר מוזר ביותר: מעמדה קיצונית של החזרת החוק לממשלה עד להצבעה להעברתו. הנימוק שהם נתנו הוא מסוכן לא פחות מאשר המעש.

**יוחנן בדר (תנועת החרות):**

אתה בעד צבא ירקות במצרים או לא?

הנותנת סמכות לשר הבטחון לדחות את הביצוע במקרים מסוימים. אבל כך הוא המצב ואכיע גם את דעתי בענין זה.

יש הבדל בין נח"ל ויש הבדל בין ההתיישבות. התיישבות הספר של הצבא, ובין ההכשרה החקלאית שצריכה להיות לכל החיילים לפי סעיף זה בחוק. בטוחני שאין איש פה בכנסת שיוכל בחשיבותה של התיישבות הספר על-ידי החיילים, ושיוכל גם בפעולות הנח"ל בהתיישבות זו. אי יולול בערכן של יחידות הנח"ל כצבא לוחם. חלק זה של הצבא כבר הראה את יכולתו וכולנו עדים לפעולתו. הבעיה מתעוררת בגלל הצורך לגזול זמן מהחיילים, מאימונים הצבאי בשביל להכשיר אותם בעבודה חקלאית. אם כן, חברי הכנסת רואי לא יחשדו בי שאני אומר אף מלה אחת נגד החקלאות ונגד ההכשרה החקלאית. כשהבענו את דעתנו בזמנו נגד ההכשרה החקלאית לזמן ממושך, חששנו מפני שני דברים. דבר אחד, שהזמן הוא יותר מדי ממושך בשביל הצבא, ביחיד כאשר תקופת השירות היתה של שנתיים בלבד. אמרנו לעצמנו ואמרנו בכנסת, שאז תישאר רק שנה אחת לאימונים הצבאיים. אינני איסטרטג גדול כמו חברי הכנסת כהיר וגם לא כמו חברי הכנסת ריפתין, ובאמת לא אוכל להכניס את ראשי לתוך כל הוויכוח המיליטאריסטי הזה, אם שנה אחת של אימונים צבאיים מספיקה בשביל לאמן לנו חייל מוכשר לעבודה העיקרית שאליה הוא נקרא. אני מטיל ספק בזה. אמנם היה לי סיפון קטן באימונים בצבא, ואותי אימנו בזמן המלחמה רק במשך תשעה חדשים להיות קצין, ונוכחתי לדעת שהזמן לא הספיק. אך בזמן מלחמה אין כנראה דרך אחרת. הבעיה העומדת כאן לפנינו היא אחרת לאור הניסיון של כמה שנות אימוני הצבא שלנו.

אני רוצה בהזדמנות זו להעלות על נס את עבודת צבא הגנה לישראל לא בקשר עם הנחשנות הצבאיים — על זה דיברנו הרבה לפני שבועיים — אלא בקשר עם חינוך העולים שבאו מכל קצות תבל על לשונותיהם המרובות, על תרבות יותיהם המגוונות, והצבא — כפי שנוכחנו לדעת ממה שראינו וגם מתוך הדינים וחשבונות שנמסרו לנו בוועדות — הצבא שימש בית-ספר לחינוך כל העולים, להשחרשות בחיים בארץ. להתמזגותם עם שאר האזרחים שבאו לשרת בצבא יחד אתם.

משום כך אני מחייב הכשרה חקלאית לזמן קצר ובלי גזון פוליטי — וזו הסיבה השניה שחששנו מפניה אז — גזון פוליטי מפלגתי. אילו דנו על תקופת הכשרה חקלאית בזמן לא כל כך ממושך, הייתי אומר שזוהי הכשרה חינוכית מצויינת.

מבחינה זו אין הענין נוגע לנח"ל. אמנם גם הנח"ל התארגן על יסוד חוק זה, מפני שהנח"ל הוא יחידה מיוחדת. הענין אינו נוגע להתיישבות הספר, אם כי ברור שעל ידי זה יש לנו אפשרות ליישב ישובי ספר נוספים שהם לברכה לכולנו ולברכה גם להם.

לכן מוזר, שבויכוח הזה על הצעה לתת לשר הבטחון אפשרות לדחות הכשרה זו, אנו מתווכחים על עצם הענין. זה באמת לא רצוי. רצוי שניתן הכשרה כזאת, לפי דעת לא בזמן ממושך כל כך, לא במשך שנה כפי שקבעו אלא פחות, אבל הכשרה זו מביאה תועלת.

ומכאן אני רוצה לעבור להערה אחרת. היות ואני מחייב את יחסה לחקלאות של הכנסת, היות ואני מחייב את יחסה לחקלאות של שרי הבטחון, והיות ואני מחייב את היחס לחקלאות לכען חינוך הצבא, אני שואל: מדוע צריכה להיות קיימת עובדה הסותרת את היחס הזה? אם ישנה התי

„ידיעות אחרונות“ מאתמול, אמנם עתון מאד ירוד מכל הבחינות, נאמר: „חוגים ממשלתיים ישראלים בנייר-ירק הביעו את הסברה כי צרפת חירשה את אספקת הנשק למצרים בעד דוד בריטניה וארצות-הברית, ומדגישים שצרפת עודה המדינה המערבית המגלה את ההבנה המרובה ביותר לישראל“. האם זה אינו מוכיח מה מקור ההמולה האנטי-סובייטית של חוגים אלה?

### היור י. שפרינצק:

אני בכל זאת אינני מבין מהי כאן השייכות לחקלאות.

### מאיר וילנר (מק"י):

הנושא הוא חוק שירות בטחון, החוק הזה מבוסס על הנחה לא רק מיושנת אלא גם מזיקה, אם לא להגיד פרימיטיבית, שכל מה שהשירות הצבאי ארוך יותר, כל מה שההתקציב הצבאי גדול יותר, כל מה שכמות הנשק גדולה יותר, כל מה שמספר החיילים גדול יותר — זה מבטיח את הבטיחות. אנו חושבים שהדבר היסודי המבטיח את הבטחון, היא מדיניות נכונה. המדיניות הנוכחית של ממשלת ישראל היא נגד הבטחון והיא מבודדת את ישראל מכל בני ברית. ההצבעה באו"ם נגד אלג'יר יכולה לעלות לנו יותר משיסיון 50 סאנקים צרפתיים. גישה מיליטאריסטית זו לשאלות הבטחון מלווה במדיניות של ריצה אחרי בריתות צבאיות, בפעולות הרפתקניות, במדיניות של נטישת יד מושטת של ידידים שעזרו לנו ומוכנים לעזור לנו גם להבא. זוהי מדיניות נגד הבטיחות. נגד מדיניות זו נילחם, כי היא נגד בטחון ישראל. למען הבטחון של ישראל מוכנה מפלגתנו לעשות הכל. למען עצמאות ישראל אנו מוכנים להילחם תמיד, כמו שעשינו ב-1948.

### היור י. שפרינצק:

אבל מה בנוגע לסעיף הזה? כבר עברת את הזמן.

### מאיר וילנר (מק"י):

הנימוק של התומכים בחוק היתה, שתומכים בהצעת החוק בגלל החמרת המצב הבטחוני. אני נימקתי את הנימוק קים הנגדיים שלי. מדיניות הממשלה צריכה שינוי יסודי למען הבטחון. אנו נמשיך להצביע נגד ההצעה הזאת, לאחר שאלה שהצטרפו לממשלה שכחו, או רוצים לשכוח, מה שאמרו בכל שנה על התוק הזה, כפי שרשום בפרוטוקול.

### מאיר ארגוב (מפא"י):

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הוויכוח שהתנהל כאן מוכיח בפעם המאה כי ישנה לא רק אהדה עמוקה, אלא גם אהבה עמוקה בקרב כל חגי הבית הזה — פרט אולי לקבר צה קטנה — לצבא-ההגנה לישראל, למעמדו, לתכונותיו. למהותו, לדרכיו, בערכו בעם ובאומה, לאיפיו ולכשרו בביצוע המשימות אשר העם והכנסת הטילו עליו. רק כך יכול אני להסביר לעצמי את חריפות הוויכוח בין חברים בכנסת — חריפות שהיא לעתים אף מוגזמת — לרגל הדין בחוק זה.

עלי לומר „מה נשתנה“, ובעיקר בסעיף זה. מתוך סט-סלי חברי הכנסת שמעה השאלה „מה נשתנה“, ורוצה אני להשיב על כך. גם אילולא השתנה דבר; גם אילולא היתה שעת-חידוש; גם אילולא המצב החמור שאנו נתונים בו וכל מה שרומזים עלינו ומאיימים עלינו — גם אילולא כל אלה הייתי תומך בתיקון זה בחוק והארכתו, מפאת המיוחד שב מדינתנו, בצבאנו ובעמנו. אין עם בעולם שניתק מעל אדמתו כעמנו אנו. אין עם בעולם אשר כמעט בכל חוק מתחיל הוא ב„מפני חסאינו“ וקושר זאת עם ניתוקו והתרחקותו מאדמ-

### מאיר וילנר (מק"י):

מנסים להחזיר עתה הלך-רוח בתוך הנוער, בתוך מעמד הפועלים ובתוך כל הציבור הישראלי, שעכשיו קיימת סכנת מלחמה יותר מאשר לפני שנה. עכשיו בימי „רוח גיבנה“, המשפיע גם על המורח התיכון; שום המולת מלחמה מלאכותית אינה יכולה לשנות את עובדת היסוד, שסיכור ייהם של חוקפים במורח התיכון, יהיו מי שיהיו, סחותרים עכשיו בהרבה מאשר לפני שנה. מה שקרה בימים אלה מורכב כית בעצם שאין יסוד. אין תקוה למי שיאיים או ינסה לבצע תוקפנות.

### יצחק בן-אהרן (אחרות העבודה — פועלי ציון):

ראש העין!

### מאיר וילנר (מק"י):

אנו צריכים לראות, שהנימוק כאילו מצב הבטחון היחסי מר, הוא נימוק פסול, ובא, כמו מגמת התיקון הנה, ליצור באופן מלאכותי היסטוריה מלחמתית. להחזיק את העם בבהלה, ובינתיים מבוצעת מלחמה מונעת נגד העמים כדי למנוע מאבק להעלאת השכר. יוצרים את הבהלה המלחמתית הזאת כדי להרתיע את הפועלים, ובינתיים מעבירים חוקים על מסים חדשים, העלאות מכס, העלאות מחירים. זוהי המלחמה המונעת נגד הפועלים המבוצעת למעשה.

התיקון הזה וההנמקה של התומכים החדשים לתיקון זה, אם הם רוצים בכך או לא, באו להגביר את הבהלה המלחמתית שהוגים מסויימים מייצרים באופן מלאכותי.

### אריה בהיר (מפא"י):

כנראה שצרכי שולחת בכוונה נשק למצרים כדי של ממשלת ישראל יהיה נימוק להעלות מסים.

### משה סנה (מק"י):

לא שמעתי מלה נגד הנשק האנגלי והצרפתי למצרים.

### מאיר וילנר (מק"י):

אני חושב, שדוקא אחרי ההתפתחות אתמול והיום, נח ברה לעין כל העמדה העויינת של מעצמות המערב לישראל. אבל אנו קוראים בעיתונים, שצגיניהם הופיעו כאן באיטליה ישראלית, אין שהם מצדיקים, מטשטשים, כשמדובר בהם כמי נשק של צרפת, בריטניה וארצות הברית עם ארצות שלא עשו עם ישראל חוזה שלום, ובמיוחד לגבי עיראק שלא עשתה אפילו הסכם שביתת נשק עם ישראל. כל זה מוכיח, שלא בטחון ישראל הוא נקודת המוצא שלהם. כשצרפת עושה זאת למטרת נסיון לרכישה לברית, הרי זה כשר, כשהא מריקאים והבריטים מוכרים נשק למטרות עודדו הברית התור-כית-עיראקית, הרי זה כשר.

### מנחם בגין (תנועת החרות):

צרפת וברית תורכית-עיראקית? הרי צרפת מתנגדת לברית זו.

### מאיר וילנר (מק"י):

ברור, אתמול כתבו עתונים שנשק צרפתי למצרים זה בסדר, זה אינו נגד ישראל.

### מנחם בגין (תנועת החרות):

שום עתון לא כתב זאת.

### מאיר וילנר (מק"י):

„הדור“, ידיעות אחרונות כתבו אתמול שזה בסדר. הנה, אין מחגלית לא הצביעות שבתעמולה שלהם. בעתון

שביסודו של דבר אנו מסכימים בינינו הסכמה שלמה בנא-  
מנותנו לצבא ההגנה לישראל — נטיב לעשות אם נחול להתי-  
ווכח ולהחריף רכות על ענין שכולנו מתייחסים אליו בחיוב.  
אין גם להפריד את הנחל' ולהגיד: נחל' לחוד והת-  
יישובות לחוד. הכל יחד, חברה-הכנסת אריאב. גם סעיף 5 של  
חוק שירות בטחון קובע, כי "שר-הבטחון יתקין תקנות שתכ-  
ליתן לשמור, תוך כדי ביצוע סעיף זה, על שלמותם של  
גרעינים התיישובתיים". סעיף זה הוא כחלק בלתי-נפרד מה-  
סעיף הקודם, הקובע את ההכשרה החקלאית לגבי כל חייל  
וחייל, ושניהם יחד קשורים זה בזה. אילמלא החוק הזה, ייתכן  
שלא היה קם בכלל הנחל'. הוא תוצאה מתוק זה, מתכנו,  
מאופיו, ממהותו, ויש לתת את הסמכות לשר-הבטחון, ביחוד  
בשעה חמורה זו, לבצע את החק-כלשוננו וככתבו.

אשר לסעיף 2, הנוגע לכוחות המילואים, הובעו כאן  
פקפוקים עליידי כמה גוואמים. על יסוד חוקת השיפוט תשי"ח  
קיימות "תקנות בדבר חובות חיילי מילואים שאינם בשירות,  
תשי"א—1951" ואם לא נאשר את הסעיף השני של תיקון החוק  
המוצע, יתבטלו למעשה התקנות האלה. אקרא רק אחדות מהן  
כדי לקבוע את חשיבותן: "חייל מילואים, שעה שאינו בשירות,  
חייב להודיע למפקדו או לממונה על משרד מפקדת יחידתו,  
בהתאם לפקודה שהיא בת תוקף אותה שעה, ובזמן שנקבע  
באותה פקודה, על כל שינוי שחל במצבו האישי, ובכלל זה  
על שינוי שמו הפרטי ושם המשפחה... להתייצב בשעת שהותו  
מחוץ לגבולות המדינה, בפני נציגות המדינה הקרובה ביותר  
למקום שהותו, בהתאם לפקודה שהיא בת תוקף אותה שעה...  
להודיע בהקדם האפשרי, ובהתאם לפקודה שהיא בת תוקף  
אותה שעה, על כל מחלה או סיבה אחרת העלולה לנמנע, או  
שמנעה ממנו, מלהתייצב לשירות מילואים...". לצית לכל  
פקודה המתייחסת לצאתו לשירות ולשיבו ממנו ובכלל זה  
לגבי לבושו, הדרך בה ילך או יסע לשירות או ממנו, ואמצעי  
התחבורה שישתמש בהם... להימנע מכל מעשה או אי-מעשה  
המהווה עבירה על תקנה 81 (רשלנות בשמירת רכוש הצבא);  
או על התקנה 88 (שימוש בלתי-חוקי בנשק או בתחמושת);  
או על תקנה 91 (רשלנות בשמירת נשק או בתחמושת); או על  
תקנה 92 (גניבת רכוש הצבא)".

מיותר להסביר כאן שרוב הצבא שלנו הוא צבא מילואים  
החייב במשמעת זו, והפקפוקים, בין שהם מוצדקים ובין שאי-  
נם מוצדקים, אינם עומדים במשקל מספיק לגבי הצורך, ההכ-  
רח והשעה החמורה.

לכן עלינו לאשר גם את התיקון השני.

**היור' י. שפרינצק:**

סיום הדיון בסעיף זה — בישיבה הבאה שתחקיים בשעה  
20.15

תו. ואין לך עוד קושי אצל איזה עם בעולם המשתווה לקושי  
של שיבתנו לחקלאות, של החייאת השממה. אנו, שהננו כבי-  
כול בעלי נסיון של שבועים שנית התיישובות בארץ הזאת,  
חרדים עדיין יום יום לכל מתיישב, לכל עולה על הקרקע,  
לכל פגע מפגעי הטבע. לכל יצר המנוע השתרשות, לכל  
המסיבות הקשות הפועלות נגד ההליכה לכפר. אנו חרדים  
לעדר הלאומי, המוסרי, התרבותי והבטחוני העצום שיש  
בהליכה לחקלאות. והודות לאינטואיציה העמוקה של שר-  
הבטחון הנוכחי, הצלחנו להפוך את צבאנו, אשר צריך יום-  
יום להתחזק בשלח, יום-יום להילחם ויום-יום להגן — הצלחנו  
לעשות צבא זה גם למקור קליטה וחינוך לא רק לשפה העבר-  
ית, לא רק להכרה לאומית, למשמעת, לארגון, לכושר לחי-  
מה. אלא גם מקור חינוך לחקלאות. כולנו היינו צריכים בכל  
שנה ובכל פעם לברך שבע פעמים על כך ולעודד את המגמה  
הזאת.

אולי נכון הוא שלא ביצעו את החוק הזה במלואו. לא  
מתוך חוסר "אומץ לב" קרה הדבר, חברה-הכנסת ריפתין, אם  
כי אני יכול לחתום על נאומך הציוני היום.

**מנחם בגין (תנועת החרות):**  
ימות המשיח באו עלינו.

**מאיר ארגוב (מפא"י):**  
אמרת "היום", ובקשר לסעיף זה.

יש "מה נשתנה". לא מחמת חוסר "אומץ רוח"  
לא כיוצא חוק זה במלואו. אם הוא לא בוצע  
במלואו, הרי זה בגלל המצב המיוחד, משום שהאויבים  
סביבנו לא נתנו לנו מנוח אף יום אחד במשך כל שנות  
קיומה של מדינה זו. רק היום קיבלתי דין-וחשבון חדשי על  
ההסתננות, הרצח, הגניבות והנוק ברכושו; הוא מדהים. הוא  
מדהים בכל קטע שבו. בכל פסוק שבו. לא פלא ה'א' אפוא  
כי חוק מסויים שהוא כולו קונסטרוקטיבי, כולו יצירה, אינו  
יכול להיות מבוצע במלואו במצב זה. ולא צריך לחזור על  
המלים "צבא ירקות". אני תושב שחברה-הכנסת בהיר אמר זאת  
רק כדי לסבר את האוזן. רבותי, לא צריך לגולל בבית הזה  
את פרשת כושר הקרב ונכונות הקרב וידיעת הקרב של צבא-  
הגנה לישראל, צבאנו שונה בזה, שעם הטאנקים ועם המטוסים  
ועם הטכניקה הגבוהה ועם הארגון הגבוה, הוא יודע גם לגדל  
ירקות. צדק שר-הבטחון, ונדמה לי שאנחנו חייבים לשנן  
לעצמנו את הרעיון הזה וההכרה הזאת, כי בטחון בישראל  
אינו מתמצה רק בנשק; כל שעל אדמה שאנחנו כובשים  
מהשממה, כל נקודות התיישובות, כל התנחלות, כל עליה על  
הקרקע, כל ריבוי תושבים — כל זה בטחון, כפי שעלית  
יהודים משמעה בטחון. גם התיישובות משמעה בטחון. גם  
נחיל הוא בטחון, וגם הכשרה חקלאית טירושה בטחון. וכיון